

Lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalveluiden ohjekortti Helsingin poliisilaitoksen kenttäpartioiden käyttöön

Eliisa Kuusama

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Eliisa Kuusama
Turvallisuusalan tutkinto
Opinnäytetyö
Kesäkuu 2019

Eliisa Kuusama

Lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalveluiden ohjekortti Helsingin poliisilaitoksen kenttäpartioiden käyttöön

Vuosi 2019

Sivumäärä 52

Opinnäytetyön tavoitteena on lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tehokas ja nopea ohjaaminen saatavilla olevien tukipalveluiden piiriin. Työn tarkoituksena oli tuottaa ohjekortti lähisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä työssään kohtaaville Helsingin poliisilaitoksen hälytys- ja valvontasektorilla toimiville konstaapeleille. Kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka koostuu kahdesta osasta: kehittävästä osuudesta eli varsinaisesta ohjekortista sekä kehitysprosessia kuvaavasta raportointiosasta. Työn keskeisenä yhteistyökumppanina toimi Helsingin poliisilaitoksen lähisuhdeväkivaltaryhmä.

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu lähisuhdeväkivallan kriminologisesta ja sosiologisesta teoriasta sekä asiantuntijahaastattelusta. Tiedonkeruu- ja analysointimenetelminä työssä käytettiin kvalitatiivisia menetelmiä. Kirjallisten aineistojen analysoinnin lisäksi asiantuntijahaastattelulla syvennettiin kirjallisuudesta saatuja tietoja. Menetelmätriangulaatiolla pyrittiin lisäämään tulosten luotettavuutta. Kerättyä aineistoa analysoitiin teemoittelemalla.

Opinnäytetyössä saatiin selville, etteivät Helsingin poliisilaitoksen hälytys- ja valvontasektorilla toimivat konstaapelit säännönmukaisesti ohjaa lähisuhdeväkivallan uhreja tai tekijöitä tukipalveluiden piiriin, ja osalla työntekijöistä tiedot saatavilla olevista palveluista ovat heikot. Opinnäytetyössä uutta tietoa saatiin erityisesti kehittämistarpeiden osalta, eli kenttätyötä tekevien poliisien tietojen lisäämisen tarpeellisuudesta lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille tarjolla olevista tukipalveluista.

Opinnäytetyön tuotoksena valmistunut ohjekortti pohjautuu tarpeen kartoittamiseen tietoperustaan nojaten. Ohjekorttia suunniteltaessa pyrittiin huomioimaan loppukäyttäjän eli kenttäpoliisin tarpeet: tarkoitus on keventää yksittäisen poliisin taakkaa muistaa eri palveluntuottajia ja siten laskea kynnyksestä avun tarjoamiseen ja avun piiriin ohjaamiseen. Tällä taas pyritään edelleen auttamaan väkivaltaa kokenutta henkilöä toipumaan tapahtuneesta ja tarjoamaan hänelle tukea raskaassa rikosprosessissa, sekä ohjaamaan asianosaiset tukipalveluiden piiriin väkivaltaisen käytöksen katkaisemiseksi.

Uuden työvälineen käyttöönotto vie aikaa ja käytön kattavuus paranee vasta organisaation toimintatapojen muuttuessa kohti ohjekortin laajempaa käyttöä ja asianosaisten parempaa tukipalveluihin ohjaamista. Luontevaksi jatkotutkimusaiheeksi jää siis kortin vaikuttavuuden arviointi sen käytön myötä esimerkiksi tutkimalla, onko tukipalvelujen käyttäjien määrässä Helsingin alueella tapahtunut muutosta. Kun työn aiheena oleva kortti yleistyy käytössä, myös lähisuhdeväkivallan uhreja kohtaavien poliisien näkemys tukipalveluiden riittävydestä ja sopevuudesta voisi olla kiintoisa tutkimuskohde.

Asiasanat: lähisuhdeväkivallan tukipalvelut, lähisuhdeväkivalta, rikostorjunta, sisäinen turvallisuus

Eliisa Kuusama

Drafting a Domestic Violence Support Service Contact Card for Officers of the Helsinki Police Department

Year 2019

Pages

52

The purpose of the thesis was to produce a guide card for victims of domestic violence and officers of the Helsinki Police Department. This is a functional thesis consisting of two sections; the development section, i.e. the actual guide card, and the reporting section describing the development process. The commissioner of the thesis was the Helsinki Police Department's domestic violence unit.

The theoretical framework of the thesis consists of criminological and sociological theory of domestic violence and expert interviews. Qualitative methods were used as data collection methods at work. In addition to analysing the written material, expert interviews gave a more extensive view.

The study indicates that police officers working at the Helsinki Police Department do not routinely direct the victims or culprits of domestic violence to support services and some of the employees have inadequate information on available services. In the study, new information was obtained, especially in terms of development needs, i.e. the need to provide field officers information on support for victims and culprits of domestic violence.

The contact card completed as a result of the thesis is based on mapping the need based on the theoretical framework. The purpose of the card was to take into account the needs of the end-user, i.e. the patrol officers. Another purpose was to lighten the burden of the individual officer to remember the different service providers and thus lower the threshold for providing assistance. This, in turn, aims to continue to help the person, who has experienced violence, to recover from the incident and provide support to them in the criminal process, and to direct support to those otherwise involved.

Deployment of a new tool will take time and use will only improve as the organization's policies change towards more extensive use of the contact card and better guidance of the advocates. A natural follow-up research topic would be the assessment of the effectiveness of the card, by examining whether there has been a change in the number of support service users in the Helsinki area. As the card becomes more widespread in use, the views of police officers, who encounter victims of domestic violence, may also be an interesting subject of research on the adequacy and suitability of support services.

Keywords: crime prevention, domestic violence, domestic violence support services, internal security

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön aihe ja rajoitukset	7
2.1	Opinnäytetyön aihe, rajaukset ja tutkimusongelma.....	7
2.2	Keskeiset käsitteet	8
3	Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät	9
3.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	9
3.2	Tiedonkeruumenetelmät	10
3.3	Tiedon analyysimenetelmät.....	11
3.4	Tutkimuksen luotettavuus.....	12
4	Lähisuhdeväkivalta	13
4.1	Lähisuhdeväkivalta Suomessa ja maailmalla.....	13
4.2	Rikosoikeus ja kriminalisointikäytäntö	16
4.3	Maahanmuuttajien kokema lähisuhdeväkivalta.....	18
4.4	Lähisuhdeväkivalta romanikulttuurissa	21
4.5	Seksuuali- ja sukupuolivähemmistöt.....	22
5	Tukipalvelut lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille	23
5.1	Uhrin ja tekijän auttamisen käytäntöjä	23
5.2	Turvakodit.....	25
5.3	Rikosuhripäivystys	27
5.4	Auttavat puhelimet	28
5.5	Muut tukipalvelut	29
6	Tulokset.....	30
6.1	Kirjallisuuskatsauksen tulokset.....	31
6.2	Haastattelujen tulokset.....	32
6.3	Ohjekortti	34
7	Opinnäytetyön prosessi.....	36
8	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	38
8.1	Johtopäätöksiä	38
8.2	Jatkotutkimusaiheita.....	40
9	Oman työn arviointi.....	40
	Lähteet	43
	Liitteet.....	47

1 Johdanto

Lähisuhdeväkivalta saattaa olla yksi Suomen valtion vakavimpia ihmisoikeusongelmia. Perheiden asioista puhuminen ei perinteisesti ole kuulunut julkisen keskustelun piiriin, ja vasta viime vuosina esimerkiksi perhe- eli lähisuhdeväkivallasta on käyty keskustelua tiedotusvälineissä (Pirttilä-Bäckman, Ahokas, Myyry & Lähteenoja 2005, 348). Suomen noudattamat ihmissoikeussopimukset sisältävät useita säädöksiä, jotka suojaavat julmaa, alentavaa tai ihmisarvoa alentavaa kohtelua vastaan, ja myös Euroopan ihmisoikeussopimus on todennut, että valtioilta edellytetään aktiivisia toimia toisten yksilöiden tahoilta tulevia oikeuden loukkauksia vastaan (Lohiniva-Kerkelä 2006, 446).

Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW) eli YK:n naisten oikeuksien komitea, valvoo naisten syrjinnän poistamista koskevan ihmisoikeussopimuksen toimeenpanoa. Kansallisiin tiedonantoihin perustuvissa loppupäätelmissä CEDAW-komitea on toistuvasti kiinnittänyt huomiota Suomessa esiintyvään naiseen kohdistuvan väkivallan laajuuteen sekä kehottanut hallitusta tehostamaan naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäisyä. (Allinen-Calderon, Kanervo & Nurmi 2019, 73-74.) Poliisi on yksi ensimmäisistä viranomaisista, jotka kohtaavat lähisuhdeväkivallan uhrin, ja poliisin toiminnalla voi olla ratkaiseva merkitys uhrin avun saamiseen.

Toimeksiantajana opinnäytetyölle toimii Helsingin poliisilaitos, joka on Suomen suurin poliisilaitos. Poliisilain 872/2011 1:1 § mukaan poliisin tehtävä on "oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen." Ammattimainen palvelunohjaus on siis yksi poliisin tärkeimmistä tehtävistä rikosten ennaltaehkäisemiseksi ja rikoksen uhrin auttamiseksi (Väätti 2019). Helsingin poliisi valikoitui toimeksiantajaksi, koska kaupungin lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tukipalveluverkosto on laaja, ja laitokselta osoitettiin kiinnostusta projektia kohtaan.

Opinnäytetyö jakaantuu yhdeksään päälukuun: ensimmäisen luvun johdannon ja toisen luvun tutkimuksen viitekehyksen jälkeen esittelen opinnäytetyössä käyttämäni tiedonkeruu- ja tiedon analysointimenetelmät luvussa kolme. Neljäs luku käsittelee lähisuhdeväkivallan teoriaa ja sen eri ilmenemismuotoja sekä altistavia tekijöitä. Viidennessä luvussa esittelen lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden auttamisen käytäntöjä sekä Helsingin asukkaiden saatavilla olevia tukipalveluja. Kuudennessa luvussa käsitellään kirjallisuuskatsauksen ja haastattelujen tuloksia, sekä esittelen valmista ohjekorttia. Seitsemännessä luvussa käyn läpi opinnäytetyön prosessia. Kahdeksannessa luvussa käyn läpi opinnäytetyössä johtopäätöksiä sekä jatkotutkimusaiheita. Viimeisessä eli yhdeksännessä luvussa pohdin opinnäytetyön onnistumista ja omaa kehittymistäni tutkijana.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisy opinnäytetyöaiheena voidaan turvallisuusnäkökulmasta katsoen nähdä jopa hivenen poikkitieteellisenä. Poikkitieteellisessä tutkimusotteessa pyrkimys uuden metatieteellisen näkökulman luomiseen murtaa perinteistä tieteenalaista järjestystä, ja parhaimmillaan eri tieteenalat toimivat alisteisessa asemassa poikkitieteellisen kysymyksenasettelun hyväksi (Mäkinen 2005, 19). Lähisuhdeväkivaltaa on monesti pidetty sosiologiaan liittyvänä kysymyksenä, mutta itse näen myös kotona tapahtuvan väkivallan ehkäisyn vahvasti turvallisuuteen liittyvänä aiheena. Uhrien parempi avunsaanti vapauttaa poliisin resursseja koska lähisuhdeväkivalta on usein toistuvaa, mikäli kierrettä ei katkaista ajoissa.

2 Opinnäytetyön aihe ja rajoitukset

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön aihetta sekä sen rajoituksia. Avaan keskeisiä käsitteitä, työn tutkimuskysymyksiä ja käytettyjä menetelmiä.

2.1 Opinnäytetyön aihe, rajaukset ja tutkimusongelma

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa ohjekortti (Liitteet 4 & 5) lähisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä tapaaville Helsingin poliisilaitoksen (HPL) hälytys- ja valvontasektorilla toimiville konstaapeleille. Ohjekortin tarkoitus on tarjota käyttäjälleen ja lähisuhdeväkivallan uhrille helppo koonnos uhrille tarjolla olevista tukipalveluista. Ohjekortin tavoite on parantaa erityisesti poliisin kenttätöitä heidän kohdatessaan lähisuhdeväkivallan uhreja. Työasun taskuun mahtuva ohje tarjolla olevista julkisen sekä kolmannen sektorin tukipalveluista helpottaa asiakkaan tuen piiriin ohjaamista.

Työ keskittyy Helsingin kaupungin asukkaiden saatavissa oleviin lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalveluihin. Seksuaalirikokset sekä lapsiin kohdistuva väkivalta on rajattu pois, sillä näiden ryhmien kohdalla tukipalveluiden piiriin ohjaaminen toimii pääsääntöisesti paremmin. Kortilla pyritään laskemaan tuen piiriin pääsemisen kynnystä, kun relevanttien tukipalveluiden yhteystiedot pystytään tarjoamaan väkivaltaa kokeneelle mahdollisimman nopeasti tapahtuneen jälkeen jo ensimmäisen asiaa käsittelevän viranomaisen toimesta.

Kiehelän ja Raivolan (1996, 35) mukaan tutkimusongelman määrittelyllä tarkoitetaan tutkimustehtävän pukemista mahdollisimman selkeään kysymysmuotoon, joilla tutkija ilmoittaa selkokielisesti mitä aikoo tutkia. Tutkimusaiheen rajaukset ovat siis olennainen osa onnistunutta tutkimusta. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tehokas ja nopea ohjaaminen saatavilla olevien tukipalveluiden piiriin. Työn tarkoituksena oli tuottaa ohjekortti lähisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä työssään kohtaaville Helsingin poliisin kenttätöissä toimiville poliisipartioille.

Tutkimusstrategiana on kartoittaa tukipalvelujen nykytila ja miten poliisi voi toiminnallaan tehostaa tukipalvelujen saavuttavuutta, sekä luoda näiden pohjalta taskuun mahtuva ohjekortti kenttätöitä tekeville konstaapeleille. Tutkimusongelmaan haetaan vastauksia lähisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä kohtaavien poliisien näkökulmasta.

Tässä opinnäytetyössä haetaan vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen:

1. Millaisia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä tukipalveluja Helsingin alueen asukkaille on saatavilla?
2. Miten poliisin kenttäpartio voi parantaa lähisuhdeväkivallan uhrin ja tekijän ohjautuvuutta tukipalvelujen piiriin?

2.2 Keskeiset käsitteet

Lähisuhdeväkivalta tai perheväkivalta kuvaa väkivaltaa, joka kohdistuu väkivallantekijän nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lasta, lähisukulaista tai muuta läheistä henkilöä kohtaan. Lähisuhde- tai perheväkivalta voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen tai kuolemaan (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Lähisuhdeväkivallasta puhuttaessa voidaan käyttää myös termejä kuten perheväkivalta, kotiväkivalta, parisuhdeväkivalta tai naiseen tai miehiin kohdistuva väkivalta (Åberg 2017, 49). Tässä opinnäytetyössä pyrin käyttämään termiä lähisuhdeväkivalta, mikäli lähdekirjallisuus ei esimerkiksi puhu tietoisesti parisuhteen sisäisestä väkivallasta.

Lähisuhdeväkivallan tukipalveluilla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä muun kuin viranomaisen tarjoamaa rikosprosessin ulkopuolista tukea, apua tai neuvontaa, jolla pyritään lähisuhdeväkivallan uhrin kokemien negatiivisten vaikutusten minimointiin, sekä lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn.

Sisäinen turvallisuus tarkoittaa sitä, että kansalainen voi luottaa, että oikeusjärjestelmän taakaumat oikeudet ja vapaudet toteutuvat ilman rikollisuuden, yhteiskunnan häiriöiden, onnettomuuksien tai kansainvälistyvän maailman ilmiöistä ja muutoksista johtuvaa pelkoa ja turvattomuutta. Sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavat operatiivisten viranomaisten lisäksi tuolerot, työllisyystilanne, syrjäytyminen, päihdepolitiikka, taloustilanne ja yhdenvertaisuuden toteutuminen. (Himberg 2018, 2,6.)

Rikostorjunta voidaan ymmärtää kaikkena toimintana, jolla pyritään ehkäisemään rikollisuutta, ja tällöin nimike kattaa kaikki keskeisimmät yhteiskuntapolitiikan osiot kuten koulutuksen, sekä perhe- ja työttömyyspolitiikan. Suppeammassa merkityksessä rikostorjunta voidaan mieltää rikosympäristöihin ja rikoksen tekijöihin kohdistuvana toimina. (Laitinen & Aromaa 2005, 89.) Tässä opinnäytetyössä rikostorjunnasta käytetään laajempaa merkitystä.

3 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät

Kiehelän & Raivolan (1996, 10) mukaan tieteen tehtävänä on lisätä tai tarkentaa todellisuutta koskevaa tietoa käyttäen määriteltyjä tieteellisiä menetelmiä. Tässä opinnäytetyössä käytetään laadullisen tutkimuksen tiedonkeruu- ja tiedon analysointimenetelmiä. Laadukkaan opinnäytetyön tulee olla aiheeltaan ja taustaltaan riittävän perusteltu, sekä myös ajankohtainen ja tärkeä (Hakala 2004, 29). Tiedonkeruumenetelminä työssä käytettiin kirjallisuuskatsausta ja haastatteluja.

Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, johon sisältyy myös ajatus elämän moninaisuudesta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161). Kvalitatiiviselle tutkimusmenetelmälle on myös tyypillistä, ettei kohdejoukkoa valita satunaisella otannalla kuten määrällisessä tutkimuksessa, vaan tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2010, 164). Tässä opinnäytetyössä opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu poliisin ennaltaehkäisevän toiminnan, kriminologisen tutkimuksen ja lähisuhdeväkivallan sosiologisen tutkimuksen näkökulmista, ja painottuu uhrin kokemukseen.

Keskeisenä periaatteena tutkimukselle tulee olla objektiivisuus eli riippumattomuus niin, etteivät tutkijan omat uskomukset ja arvomaailma pääse vaikuttamaan tutkimustuloksiin, mutta siinä on muutamia ongelmia. Esimerkiksi kriminologiaan liittyvät tutkimukset ovat arvosidonnaisia, jolloin lähisuhdeväkivallan tutkimiseen vaikuttavat yhteiskunnalliset arvot ja uusiutuvat moraalikoodit, mikä määrittelee tutkimuskohdetta. (Kiehelä & Raivola 1996, 10.) Tutkija ei tutkimusta tehdessään voi täysin sanoutua irti arvolähtökohdistaan, ja tutkijan omat arvot vaikuttavat siihen, mitä ja miten tutkittavaa asiaa lähestytään (Hirsjärvi ym. 2009, 161).

Tässä opinnäytetyössä lähisuhdeväkivaltaa tarkastellaan negatiivisena ilmiönä, joka loukkaa yksilön perusoikeuksia ja jota on pyrittävä vähentämään. Laitisen ja Aromaan (2005, 24) mukaan yleinen käytäntö yhteisöjen toiminnassa on pitäytyä legalismin periaatteessa, eli oikean ja väärän kriteereinä pidetään oikeusnormeja. Opinnäytetyön kontekstissa lähisuhdeväkivaltaa käsitellään yleisten tekemuotojen, kuten pahoinpitelyn, kriminalisoinninkin vuoksi merkitykseltään kielteisenä. Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa yhteiskunnalle negatiivisia vaikutuksia, ja lähisuhdeväkivallan kanssa työskennellessä pääpaino tulee asettaa uhrin kokemien haitallisten vaikutusten minimointiin ja tekijän toimien katkaisemiseen.

3.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöt voidaan jakaa toiminnallisiin ja tutkimuksellisiin opinnäytetöihin, joista toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ohje, kirja tai tapahtuman järjestäminen (Airaksinen & Vilka 2003, 9). Toiminnallisille eli kehittämistöille ominaista on, että ne muodostuvat kahdesta osasta, eli kehitettävästä tuotteesta tai tapahtumasta, sekä raportointiosuudesta,

jossa toiminnallinen osuus taustoitetaan kirjallisuuden tukemana (Hakala 2004, 28). Tämä opinnäytetyö on toiminallinen, koska tarkoitus on tuottaa konkreettinen ohjekortti poliisin käyttöön. Työllä on myös kehittämistyölle tyypillisesti tilaaja (Hakala 2004, 29), joka tässä opinnäytetyössä on Helsingin poliisilaitos.

3.2 Tiedonkeruumenetelmät

Kirjallisuuskatsauksen avulla rakennetaan teoreettinen viitekehys, jota verrataan tutkimuksen lopussa saatuihin tuloksiin. Kirjallisuuskatsauksen laatiminen tarjoaa myös tekijälleen oppimismahdollisuuden tutkimusaiheesta, jolla tekijä voi osoittaa hallitsevansa aiheeseensa relevantin tiedonhaun ja tutkimuksen perustan rakentamisen. Kirjallisuuskatsauksella siis rakennetaan teoreettinen viitekehys tutkimukselle. (Hirsjärvi ym, 2010, 259.) Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksessa tärkeimmät tiedonhankinnan kohteet ovat olleet julkiset kirjastot, oppilaitoksen ammattikirjallisuus sekä julkisesti saatavilla olevat verkossa julkaistut lähteet, kuten väitöskirjat, riippumattomat tutkimukset, viranomaisten julkaisemat lähteet ja oppikirjat. Kirjastojen ja internetin hakukoneiden hakusanoina käytettiin muun muassa termejä lähisuhdeväkivalta, perheväkivalta, kotiväkivalta, parisuhdeväkivalta, naiseen kohdistuva väkivalta, turvakodit ja kunniaväkivalta. Tuloksista rajattiin pois pääaiheenaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä seksuaalirikoksia käsittelevät teokset. Lisäksi tuloksissa painotettiin kotimaisuutta, koska Suomen Poliisin organisaatorakenne ja koulutustaso eroaa monien muiden maiden viranomaisten vastaavasta.

Primäärlähteenä kirjallisuuskatsauksessa käytin riippumattomia tutkimuksia, viranomaisten julkaisuja, oppikirjoja ja tunnustettujen kansainvälisten tutkijayhteisöjen julkaisuja. Lähteissä pyrin ajankohtaisuuteen, ja poikkeusta lukuun ottamatta rajasin ulos ennen 2000-lukua julkaistut teokset. Pyrin välttämään erilaisia uutisartikkeleita ja artikkeleita ja kirjallisuutta, joiden tekijöillä oli selkeitä intressiristiriitoja ja sidonnaisuuksia. Myös empiiriset, kokemuspohjaiset teokset ja artikkelit jätin pääasiassa tutkimuksen ulkopuolelle, mutta niitä käytin tutkijana orientoitumaan aiheeseen saadakseni lähisuhdeväkivallasta ilmiönä laajemman ymmärryksen, unohtamatta kuitenkaan kriittistä otetta näihin sekundääriteksteihin.

Haastattelut tulee ymmärtää systemaattisena tiedonkeruun muotona, kun puhutaan tutkimustarkoituksesta: haastattelulla on tavoitteet ja haastattelun tarkoituksena on saada mahdollisimman luotettavia tietoja. Haastattelu voi olla esimerkiksi strukturoitu haastattelu, teema-haastattelu tai avoin haastattelu. (Hirsjärvi ym. 2010, 207-208.) Strukturoidussa haastattelussa jokainen kysymys on ennalta laadittu, jolloin jokainen tutkijan haastattelu toteuttaa samaa kaavaa. Teema-haastattelussa puolestaan toteutus on vapaamuotoisempi; kysymyksiä ei ole muotoiltu etukäteen vaan haastattelun rungon muodostaa valittu teema. (Kiehelä & Rai-vola 1996, 61-62.) Syvähaastatteluksikin kutsuttu avoin haastattelu on haastattelumuodoista lähempänä keskustelua, ja se vie haastattelumuodoista eniten aikaa, eikä näin ollen yleisesti sovellu opinnäytetyön haastattelumuodoksi (Hirsjärvi ym. 2010, 209-210).

Haastatteluiden yleisenä tavoitteena on siis tuottaa tietoa, jota ei käsitellä kirjallisuuskatsauksessa. Opinnäytetyöhön valittiin haastattelumetodiksi teemahaastattelu, eli haastattelun aiheet ovat tiedossa etukäteen mutta etukäteen haastattelun tueksi laadittujen kysymysten muotoilua sekä järjestystä voitiin muokata haastattelun edetessä. Kiehelän ja Raivolan (1996, 61-62) mukaan teemahaastattelussa pyritään laadullisten ulottuvuuksien kuvailuun, eivätkä teemahaastatteluista muodostu välttämättä samanlaisia eri haastateltavien välillä. Heidän mukaansa teemahaastattelu tulee rajata, mutta rajauksen sisällä haastateltava voi tuoda vapaasti esiin näkemyksiään. Opinnäytetyössä valitut teemat olivat lähisuuhdeväkivalta poliisi-tehtävänä, avun piiriin ohjaaminen sekä arvio ohjekortista.

3.3 Tiedon analyysimenetelmät

Tutkimuksen ydinasia on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää, millaisia vastauksia hän saa tutkimusongelmiinsa. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Varsinainen tutkimus ei ole valmis ennen kuin tutkija on tehnyt aineistosta johtopäätökset, raportoinut tutkimuksesta sekä julkaissut sen (Mäkinen 2005, 109). Myöskään tutkijan tarkoitukset eivät saa jäädä lukijalle tulkinnanvaraiseksi, vaan tieteelliseltä raportilta vaaditaan ensisijaisesti selkeyttä. (Kiehelä & Raivola 1996, 75.)

Analyysitavan valinta ei tule määräytyä tietyn kaavan mukaan esimerkiksi vasta kun koko aineisto on kerätty, vaan analyysiä voidaan tehdä tutkimusprosessin edetessä (Hirsjärvi ym. 2009, 223). Aineiston analyysivaiheessa myös valittujen menetelmien toimivuutta voidaan arvioida uudelleen, ja käydä tutkimusprosessia kriittisesti läpi, jotta pystytään arvioimaan, mitä tutkimusta tehdessä todellisuudessa opittiin (Kiehelä & Raivola 1996, 77). Analyyseista olisi myös pyrittävä laatimaan synteesejä, eli pääasioita yhteen kokoavia kokonaisuuksia, jotka antavat vastauksia asetettuihin tutkimusongelmiin, koska johtopäätökset perustuvat näihin laadittuihin synteeseihin. Lisäksi tutkijan tulisi oman tutkimusalueen lisäksi pohtia myös laajemmin, mikä merkitys hänen tutkimustulostensa tuloksilla on. (Hirsjärvi ym. 2009, 230.)

Teemoittelu on materiaalin analysointimenetelmä, jossa aineistosta muodostetaan teemoja ja teemaryhmiä, jonka jälkeen niitä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin. Teemoja muodostetaan aineistolähtöisesti etsimällä kerätystä aineistosta yhdistäviä tai erottavia seikkoja, joskin teemoittelua on mahdollista muodostaa myös viitekehyksen tai teorian mukaisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.) Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että aineiston runsaus ja elämänläheisyys tuottaa omat ongelmansa analyysivaiheeseen, eikä esimerkiksi kaikkea aineistoa kerättyä materiaalia ole tarpeenmukaista analysoida (Hirsjärvi ym. 2009, 225). Teemoittelussa on siis hyvä muistaa, että etukäteen päätetyt teemat saattavat tulosten perusteella muuttua, ja aineistosta saattaa löytyä kokonaan uusia teemoja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a). Tässä opinnäytetyössä kirjallisuuskatsauksella ja teemahaastatteluilla kerättyä aineistoa tarkastellaan aineistolähtöisesti teemoittelun avulla.

3.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat huolimatta siitä, että virheitä pyritään kaikin tavoin välttämään. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että tutkija laatii tarkan dokumentaation tutkimuksen toteuttamisesta ja sen kaikista vaiheista. Luotettavuus syntyy myös siitä, että tutkija perustelee mihin hän perustaa päätelmänsä ja tulkintansa. (Hirsjärvi ym. 2009, 231-232.) Tutkimuksen luotettavuuden arviointi on siis tärkeä osa koko tutkimusprosessia.

Tutkijan olisi tuloksia kokonaisvaltaisesti tulkittaessa harkittava useampia tulkintoja ja pohdittava, ovatko tutkimuksen tulokset valideja eli päteviä. Validiutta on käsitteenä kuitenkin kritisoitu kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen kontekstissa: ihmistä ja kulttuuria koskevat tutkimukset eivät voi olla samanlaisia, jolloin perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnit eivät joidenkin tutkijoiden mukaan sovellu käytettäväksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 230, 232.) Reliabiliteetti puolestaan osoittaa tutkijalle miten hyvin valittu mittari mittaa tutkittavaa ominaisuutta, miten luotettava mittari on sekä kuinka johdonmukaisia sekä kestäviä mittauksen tulokset ovat (Mäkinen 2005, 109). Reliabiliteetti voidaan todeta esimerkiksi niin, että kaksi arvioijaa voi päästä samaan lopputulokseen käytetyillä metodeilla (Hirsjärvi ym. 2009, 230).

Ilmiötä, jota ollaan tutkimassa, voidaan tarkastella monesta eri katsantokannasta, jolloin valitut tutkimusmenetelmät ja kirjallisuuden valinta vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin (Hirsjärvi ym. 2009, 113). Myös tiedonhaun keskeisimpiä asioita on valitun tiedon arviointi, eli lähdekritiikki (Mäkinen 2005, 65). Tutkijan on myös pyrittävä selvittämään, onko hänen käyttämänsä tosiasiana pitämä tieto aito vai väärennys: aidon lähteen on oltava riippumaton ja mielellään primäärilähde (Mäkinen 2005, 87). Valittujen lähteiden tulee myös olla tendenssivapaita eli lähteen totuudellisuuteen eivät ole vaikuttaneet esimerkiksi henkilökohtaiset intressit (Mäkinen 2005, 87-88).

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää useita menetelmiä, jotta tutkimuksen validiutta lisätään: tätä tutkimusmenetelmien yhteiskäyttöä kutsutaan triangulaatioksi. Hirsjärven ym. (2009, 233) mukaan Denzin (1970) jakoi triangulaation neljään tyyppiin: metodologiseen eli menetelmätriangulaatioon, joka tarkoittaa useiden menetelmien käyttöön samassa tutkimuksessa; tutkijatriangulaatioon eli useamman aineistoa keräävän ja analysoivan tutkijan yhteistutkimusta; teoreettiseen triangulaatioon eli ilmiön lähestymisestä eri teorioiden näkökulmasta sekä aineistotriangulaatioon eli tutkimusaineistojen kerääminen saman ongelman ratkaisemiseksi.

Opinnäytetyössä käytetään metodologista eli menetelmätriangulaatiota. Saaranen-Kauppinen & Puusniekan (2006b) mukaan menetelmätriangulaation käyttö perustuu ajatukseen, ettei yksittäisen tutkimusmenetelmän käytöllä saavuteta tarpeeksi kattavaa kuvaa kohteesta, jota

tutkitaan. Heidän mukaansa useampi menetelmä parantaa tutkimuksen luotettavuutta, sillä useita tutkimusmenetelmiä käyttämällä on mahdollista poistaa virhelähteitä. Lisäksi haasteina menetelmätriangulaatiolle on sen aikaa vievyys sekä se, että useiden tutkimusmetodien erilaiset taustafilosofiat voivat johtaa ristiriitoihin.

4 Lähisuhdeväkivalta

Tämä luku käsittelee lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä sekä rikosoikeudellista näkökulmaa. Avaan myös keskeisiä lähisuhdeväkivallan erityispiirteitä sekä lähisuhdeväkivallalle erityisen haavoittuvia erityisryhmiä.

4.1 Lähisuhdeväkivalta Suomessa ja maailmalla

Lähisuhdeväkivalta ilmiönä koskettaa miljoonia ihmisiä maailmanlaajuisesti. Lähisuhdeväkivallasta puhutaan silloin, kun väkivallan tekijä on parisuhteen osapuoli tai oman perheen tai suvun jäsen, esimerkiksi perheen vanhempi, aikuinen lapsi tai sisarus. (Åberg 2017, 49.) Lähisuhde- ja perheväkivaltateot voivat olla luonteeltaan fyysisiä, seksuaalisia tai psyykkisiä, kyse voi olla perustarpeiden tyydyttämisen estämisestä tai laiminlyönnistä. Usein väkivaltaa sisältävissä ihmissuhteissa esiintyy monia väkivallan muotoja yhtä aikaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.)

Fyysinen väkivalta voi olla esimerkiksi tönimistä, lyömistä, tukistamista, raapimista, erilaisten aseiden kuten ampuma- tai teräaseiden, käyttö tai fyysisellä väkivallalla uhkailu (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a). Ihmissuhteeseen liittyy usein vallankäyttöä ja uhrin kontrollointia, ja näihin liittyy usein henkistä väkivaltaa. Henkinen väkivalta voi sisältää nimittelyä, mätäöimistä ja nöyryyttämistä, ja uhrin yhteydenpitoa ulkomaailmaan saatetaan rajoittaa (Niemi-Kiesiläinen 2004, 41). Myös uhrin tavaroita saatetaan hajottaa, tai vahingoittaa tämän kotieläimiä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a).

Seksuaalista väkivaltaa on raiskaus tai sen yritys, painostus seksuaaliseen kanssakäymiseen tai seksuaalisella väkivallalla uhkailu, ehkäisyn käytön kieltäminen tai seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajoittaminen. Taloudellista väkivaltaa on esimerkiksi itsenäisen rahankäytön estäminen, taloudelliseen päätöksentekoon osallistumisen estäminen tai rahan kiristäminen. Myös kaltoinkohtelu tai laiminlyönti on väkivaltaa. Kaltoinkohtelu voi olla esimerkiksi lapsen, vanhuksen tai vammaisen henkilön huolenpidon laiminlyönti tai toisen ihmisen vahingoittaminen lääkkeillä, päihteillä, kemikaaleilla tai liuottimilla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.) Vakavimmillaan lähisuhdeväkivalta johtaa uhrin kuolemaan (Niemi-Kiesiläinen 2004, 35).

Kulttuurinen tai uskonnollinen väkivalta voi pitää sisällään uskonnolliseen vakaumukseen pakottamisen, väkivallalla uhkailun, eli niin sanottu kunniaväkivalta, tai uskontoon liittyvillä asi-

oilla uhkailu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.) Esimerkiksi tyttöjen sukuelinten silpominen (female genital mutilation, FGM) on tyttöihin ja naisiin liittyvä väkivallan muoto, joka liitetään usein kunniaan liittyvään väkivaltaan ja tapahtuu usein perheen sisällä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 7).

Lähisuhdeväkivalta ilmenee eri tavoin eri elämänvaiheissa ja riippuu osallisten elämäntilanteesta, iästä ja ajattelutavoista. Esimerkkejä ilmenemismuodoista ovat parisuhdeväkivalta, nuorten parisuhteissa tapahtuva seurusteluväkivalta, lapsen kaltoinkohtelu, kunniaan liittyvä väkivalta, ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta sekä vammaisiin kohdistuva väkivalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.)

YK:n 2013 suorittama kansainvälinen tutkimus henkirikoksista osoittaa, että globaalisti parisuhde- tai perheväkivaltaan liittyvät kuolemat koskettavat eniten naisia: Global Study on Homicide 2013 -tutkimuksen mukaan kaksi kolmasosaa perhe- tai lähisuhdeväkivaltaan liittyvää henkirikosta uhreista on naisia ja yksi kolmasosa miehiä. Puolet naisuhreista oli surmannut läheinen henkilö kuten puoliso tai perheenjäsen. Kyseisessä tutkimuksessa miesuhreista läheisensä tappamaksi oli joutunut kuusi prosenttia.

Naiset ovat selvästi suuremmissa riskissä lähisuhteisiin liittyvissä henkirikoksissa, vaikka miehiä kuolee 79 prosenttia kaikista maailman henkirikosten uhreista. Miehet ovat tekijöinä 95 prosenttia kaikista henkirikoksissa, ja määrä on lähes sama valtioista, alueista, henkirikosten typologiasta tai käytetyistä aseista riippumatta. (UNOD 2013, 13.) Euroopan unionin perusoi-keusviraston vuonna 2014 julkaistun tutkimuksen mukaan parisuhteissa väkivallalla uhkailun tai väkivallan uhriksi on joutunut noin 16 prosenttia suomalaismiehistä, ja lisäksi noin viisi miestä kuolee vuosittain nykyisen tai entisen kumppanin surmaamana (Åberg 2017, 53).

Myös Suomessa naiset ja tytöt ovat useammin perheväkivallan uhreja. Tilastokeskuksen (2019a) mukaan vuonna 2016 perheväkivallan uhreista 65 prosenttia on naisia, 40,6 prosenttia oli avio- tai avopuolisoiden välistä, ja uhri oli nainen noin 80 prosentissa avio- ja avopuolisoiden välisessä väkivallassa; alaikäisiä oli neljäsosa uhreista. Fagerlundin (2016, 5) Sisä-Suomen poliisilaitoksen alueella tehdyn tutkimuksen mukaan perheväkivallaksi luokiteltuja hälytystehtäviä kertyi 1.4-30.9.2015 välisenä aikana yhteensä 1811, ja näistä tehtävistä 973:sta saatiin kyselylomakevastaus. Tehtävistä 57 prosentissa poliisi kuvasi fyysistä väkivaltaa tapahtuneen. Uhreista 80 prosenttia oli naisia, ja lähisuhdeväkivallan tekijöistä naisia oli 19 prosenttia.

Sosioekonominen tausta vaikuttaa lähisuhdeväkivallan todennäköisyyteen ja eri lähisuhdeväkivallan esiintymisen määrään eri alueilla. Riski väkivaltaan kasvaa köyhyyden, rikollisuuden, suhteellisesti alhaisen koulutustason ja sosioekonomisen taustan myötä. (Laine 2005, 21.) Kuitenkaan esimerkiksi seurusteluväkivallasta puhuttaessa sosiaalisen taustan ja väkivallan välille ei voida piirtää yhtäläisyysmerkkiä, sillä kuka vain voi joutua kokemaan seurusteluväkivaltaa, vaikkakin tietyn sosiaalisen piirin omaaminen voi toimia altistavana tekijänä (Niemi 2010, 54).

Myös haastateltavat toivat ilmi moniongelmaisten ja niin sanottujen rikkinäisten perheiden yleisyyden poliisin käsittelemissä lähisuhdeväkivaltatapauksissa (Sartanen 2019; Väätti 2019).

Myös päihteet liittyvät vahvasti lähisuhdeväkivaltaan: Fagerlundin tutkimuksen (2016, 53) mukaan 53 prosenttia lähisuhdeväkivalta-aineiston uhreista ja 70 prosenttia tekijäistä arvioitiin päihtyneeksi. Molemmat osapuolet olivat poliisin arvion mukaan päihtyneitä puolessa tapauksissa, molemmat selvin päin 24 prosentissa ja vain toinen humalassa 26 prosentissa. Niemi-Kiesiläinen (2004, 44, 49) mainitsee, että uhrin mielenterveys- ja päihdeongelmat voivat kuitenkin johtua myös pahoinpitelystä, ja että tekijän väkivaltainen käyttäytyminen voi itsessään johtaa päihteiden käyttöön.

Lähisuhdeväkivalta on myös usein ylisukupolvista (Laine 2005, 22). Joissain tutkimuksissa jopa 40 prosenttia perheväkivaltaa käyttävistä miehistä on itse kasvanut väkivaltaisessa lapsuudenkodissa, ja naisista huomattava osa on kokenut jo lapsena väkivaltaa (Huhtasalo, ym. 2003, 11). Tilastojen valossa väkivallan periytyminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä vaan, väkivaltaisessa lapsuudenkodissa kasvaneista voi kasvaa väkivallattomia aikuisia (Niemi-Kiesiläinen 2004, 55). Kirjallisuudesta ei kuitenkaan löydy varmuutta sille, altistaako riskikäyttäytyminen sekä tietynlainen väkivaltainen sosiaalinen ympäristö väkivallalle vai aiheuttaako uhrikokemus nuorena riskikäyttäytymistä altistaen väkivallalle (Niemi 2010, 54).

Toistuvuus on yleinen piirre lähisuhdeväkivallassa. Monissa tapauksissa lähisuhdeväkivalta myös pahenee ajan kuluessa. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 40.) Fagerlundin (2016, 5) mukaan perheväkivallaksi puolen vuoden aikana 973:sta perheväkivallaksi luokitelluista hälytystehtävistä 26 prosenttia tuli osoitteisiin, jossa poliisi kävi perheväkivallan takia vähintään kahdesti puolen vuoden aikana.

Väkivallan tekijä voi hävetä tekoaan ja pelätä rikosoikeudellisia seurauksia, mikäli teko tai teot paljastuvat, ja pitää uhriaan entistä tiukemmassa otteessa. Hän voi myös kokea olevansa riippuvainen uhrista. Uhri taas voi kokea, ettei hänellä ole mahdollisuutta paeta tekijän hallinnasta, sillä selviytymisen välineet saattavat puuttua ja perusturvallisuus on pahasti järkkynyt. (Huhtasalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 12.) Niemi-Kiesiläisen (2004, 44) mukaan Walker (1979, 42, 31) on pyrkinyt selittämään naisen pysymistä väkivaltaisessa suhteessa niin sanotun opitun avuttomuuden (learned helplessness) ja pahoinpidellyn vaimon syndrooman (Battered Wife Syndrome) mallien mukaan: nainen kokee vahvoja stressi- ja psykosomaattisia oireita ja menettää itsetuntonsa, kokee riippuvuutta puolisoistaan, syyllistää itseään puolisonsa väkivaltaisesta käytöksestä ja uskoo, ettei kukaan voi auttaa häntä.

Lähisuhdeväkivalta saattaa päättyä myös väkivallan uhrin väkivallantekoon, esimerkiksi nainen lyö väkivaltaista miestänsä kuolettavasti veitsellä. Hän voi myös joutua sellaiseen mielen-

tilaan, jossa hän ei näe muuta ulospääsyä tilanteesta kuin puolisonsa tappamisen tai vahingoittamisen tämän ollessa nukkumassa. (Lohiniva-Kerkelä 2006, 416.) Lähisuhdeväkivalta jatkuu usein pitkään ennen kuin se tulee viranomaisten tietoon, ja joissain tapauksissa poliisi saa tiedon lähisuhdeväkivallasta vasta kun henkirikos on jo tapahtunut (Niemi-Kiesiläinen 2004, 117).

4.2 Rikosoikeus ja kriminalisointikäytäntö

Rikos on keskeinen käsite kriminologisessa tutkimuksessa, ja yksinkertaisimmillaan rikos määritellään legaalilla määritelmällä teoksi, josta laki määrää rangaistuksen. Rikoksilla on ominaista oikeushyvien kuten hengen, terveyden, ruumiillisen koskemattomuuden, kotirauhan, varallisuuden tai kunnian loukkaaminen tai vaarantaminen; henkilöä, jota loukataan, kutsutaan asianomistajaksi. (Laitinen & Aromaa 2005, 11-12.) Rikosoikeus ja kriminalisointikäytäntö tähtäävät yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpitämiseen. Kriminaalipolitiikka puolestaan on osa muuta yhteiskuntapolitiikkaa, ja se on tekemisissä yhteiskunnallisten arvojen, päämäärien sekä moraalin kanssa. (Laitinen & Aromaa 2005, 27-28.) Pohjoismaissa on 1970-luvulta saakka vallinnut niin kutsuttu neoklassinen eli uusklassinen kriminaalipolitiikan suuntaus, jossa ominaista on rangaistusjärjestelmän arvosidonnaisuuden ja rikosoikeuden yleistävän funktion korostaminen, eli sanktioiden ennustettavuus sekä rikoksen vakavuuden ja rangaistuksen välisen suhteellisuuden korostaminen (Niemi-Kiesiläinen 2004, 115). Neoklassisessa kriminaalipolitiikassa ajatellaan, että rangaistusten on oltava suhteessa siihen tavoitteeseen, että rikoksen tehnyt yksilö sopeutuu takaisin yhteiskuntaan (Laitinen & Aromaa 2005, 38).

Suhtautuminen rikollisiin tai epäeettisiin tekoihin kuten lähisuhdeväkivaltaan vaihtelee kansalaisten välillä, mutta tuomioistuimessa tekoja ei arvioida muun kuin oikeusnormien perusteella, vaikka kansalaisten yleinen oikeustaju onkin otettava huomioon. Kriminaalipolitiikan keskeisiä kysymyksiä onkin, että ketkä määrittelevät teon tai toiminnan rikolliseksi ja millä perusteilla. (Laitinen & Aromaa 2005, 27.) Tutkimusten mukaan jo EU-maissa käsitykset moraalista sekä ihmisoikeuksista vaihtelevat, ja moraalit muuttuu esimerkiksi historiallisen ajankohdan tai kulttuurin mukaan (Pirttilä-Bäckman ym. 2005, 162-163). Historiallisesti katsottuna useimmat perhemallit ovat olleet sekä hierarkkisia että patriarkaalisia eli miehen johtamia, ja naisen oikeudet ovat olleet miestä heikommat: esimerkiksi aina 1800-luvulle asti miestä pidettiin oikeutettuna kurittamaan vaimoaan (Niemi-Kiesiläinen 2004, 78-79).

Lähisuhdeväkivallan rikosoikeudellinen arviointi keskittyy suurimmaksi osaksi pahoinpitelyrikkosten tarkasteluun, sillä esimerkiksi valtaosa parisuhdeväkivallasta täyttää pahoinpitelyn rikostunnusmerkistön (Niemi-Kiesiläinen 2004, 84). Kumppaniin tai läheiseen kohdistuva ei-faataali väkivaltainen toiminta kuten lyöminen, potkiminen, riuhtominen, kuristaminen ja seinään heittäminen toteuttavat Rikoslain 39/1889 21:5 §:n ruumiillisen väkivallan tekemisen

tunnusmerkin, jolloin tekijä syyllistyy pahoinpitelyyn. Myös ilman väkivaltaa tapahtuva terveyden vahingoittaminen, kivun aiheuttaminen tai tiedottomaan tilaan saattaminen täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön.

Törkeä pahoinpitely (RL 21:6 §) kvalifioituu pahoinpitelyssä tahallaan aiheutettujen seurausten (vaikean ruumiinvamman tai vakavan sairauden) tai tekotavan luonteen (julman tai raa'an toteutustavan) ja/tai käytettyjen välineiden (esimerkiksi hengenvaaralliset ampuma- tai teräaseet) myötä. Lisäksi teon täytyy olla kokonaisuutena arvostellen törkeä, jotta kvalifiointi törkeäksi pahoinpitelyksi täyttyy. (Lohiniva-Kerkelä 2006, 416.) Vähäisimmillään kyseessä voi olla lievä pahoinpitely (RL 21:7 §).

Rikoslaki sisältää pahoinpitelyn lisäksi myös muita pykäläitä, jotka saattavat tulla kyseeseen lähisuuhdeväkivaltatapauksissa, kuten vapaudenriisto (RL 25:1 §) ja sen törkeä muoto (RL 25:1 §), laitton uhkaus (RL 25:7 §) ja pakottaminen (RL 25:8 §). Vakavimmillaan perheväkivalta voi johtaa tappoon (RL 21:1 §), murhaan (RL 21:2 §) tai surmaan (RL 21:3 §) (Tauro & Van Dijken 2009, 140, 144.) Myös laitton uhkaus, yleensä tappouhkaus, on erittäin yleinen parisuhdeväkivallan muoto, kuten myös kunnianloukkaus. Erityisesti erotilanteessa kotirauhan häiritseminen sekä erilaiset vahingontekorikokset ovat tavallisia. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 82.)

Vuodesta 1866 alkaen pahoinpitelystä yksityisellä paikalla sai syyttäjä Suomessa nostaa syytteen vain asianomistajan ilmoituksesta, mikä säilyi rikoslaissa vuoteen 1995 saakka (Niemi-Kiesiläinen 2004, 74-75). Nykyisen lain mukaan poliisi voi tutkia tietoonsa tulleita rikoksiksi epäiltyjä tekoja oma-aloitteisesti ilman, että asianomistaja sitä vaatii. Poikkeuksen muodostavat niin sanotut asianomistajarikokset, esimerkiksi tuottamuksellinen vapaudenriisto, laitton uhkaus ja pakottaminen, joissa syyttäjän syyteoikeus nojaa asianomistajan esittämään syyttämiskaatumukseen. Syyttäjä voi kuitenkin myös tietyin ehdoin nostaa syytteen edellä mainituista rikoksista, jos esimerkiksi tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista, kuten esimerkiksi kunnia- ja lähisuuhdeväkivaltatapauksissa voi olla. (Tauro & Van Dijken 2009, 143-144.)

Lähisuuhdeväkivalta voi olla myös vainoamista, jolla tarkoitetaan toistuvaa ja häiritsevää seuraamista tai yhteydenottoja, joita toinen ihminen ei halua, ja jotka voivat aiheuttaa pelkoa (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019a). Vainoaminen kriminalisoitiin Suomessa 2014 (Laitinen, Kinnunen & Hannus 2017, 10). Rikoslain 25:7a § mukaan vainoamiseen syyllistyy se, joka ”toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista niin että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa ja ahdistusta”. Laki helpottaa useiden tekojen ottamista huomioon kokonaisuudessa (Laitinen ym. 2017, 10). Vainoaminen on rikoksena yleinen etenkin jo päättyneissä suhteissa, joissa eronneen pariskunnan toinen osapuoli vainoaa toista (Niemi-Kiesiläinen 2004, 178).

4.3 Maahanmuuttajien kokema lähisuhdeväkivalta

Maahanmuuttajanaiset ovat moninainen ryhmä ja heidän kotoutumistasonsa vaihtelee Suomessa huomattavasti: osa naisista syrjäytyy koulutuksesta, työelämässä ja toimeentulossa. Suomen palvelujärjestelmän tulisi vastata myös kielitaidottomien ja kansalaistaitoja vaille jääneiden naisten ongelmiin. (Kyllönen-Saarnio & Reet 2005, 21.) Vähemmistökulttuureissa elävät naiset joutuvat usein valitsemaan yhteisönsä hyväksynnän ja väkivallan paljastamisen välillä (Niemi-Kiesiläinen 2004, 57), jolloin oma kulttuuri ja sen normit voivat aiheuttaa ristiriitaisia velvollisuuksia naisille ja tytöille verrattuna naisen asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa (Kyllönen-Saarnio & Reet 2005, 23).

Maahanmuuttajanaisten asemaan saattaa heijastua joissain yhteiskunnissa selkeästi miehiä huonompi naisten asema (Kyllönen-Saarnio & Reet 2005, 21). Pirttilä-Bäckman, ym. (2005, 260) toteaa, että kun yhteisön jäsenten välillä vallitsee resursseihin perustuvia riippuvuussuhteita, aletaan helposti noudattamaan hierarkkisen järjestelmän säännönmukaisuuksia, jolloin valta perustuu voimakkaamman uhkaamispotentiaaliin. Lähisuhdeväkivallan uhrin asema perheessä ja oman yhteisönsä sisällä vaikuttaa suuresti maahanmuuttajataustaisen väkivaltaa kokeneen naisen tai lapsen avun saantiin (Kyllönen-Saarnio & Reet 2005, 22).

Maahanmuuttajanaiset voivat olla erityisen haavoittuvaisessa asemassa väkivallan uhreina, ja asemaa heikentää, mikäli nainen on saapunut Suomeen pakolaisena tai turvapaikanhakijana. Pakolainen tai turvapaikanhakija on saattanut esimerkiksi joutua kokemaan seksuaalista väkivaltaa pakomatalla, kotimaan konfliktissa tai pakolaisleirillä. (Allinen-Calderon ym. 2019, 74.) Kuten kantasuomalaisissakin, voi maahanmuuttajaperheissä olla monitahoisia elämänhallintaan liittyviä ongelmia: esimerkiksi valtakulttuurin tavoin lisääntyvä päihteiden käyttö tuo mukanaan väkivaltaisia tilanteita (Laapio 2005, 83).

Vähemmistökulttuureihin kuuluvilla naisilla ei monesti ole sosiaalisia siteitä yhteisön ulkopuolelle, ja heillä voi olla pelkoja yhteisön menettämisestä (Niemi-Kiesiläinen 2004, 57). Ulkopuolisen avun hakeminen tai eroaminen voi olla myös haastavaa miehen valta-asemaa korostavissa kulttuureissa, ja nainen voi joutua oman yhteisönsä arvostelun kohteeksi (Kyllönen-Saarnio & Reet 2005, 21-23). Väkivaltainen mies voi olla myös ainoa henkilö koko maassa, jonka maahanmuuttajanainen tuntee. Mies voi käyttää hyväkseen naisen kielitaidottomuutta ja uhkailla esimerkiksi lasten menetyksellä tai maasta karkottamisella, mikäli nainen hakee apua väkivaltaan. (Väätti 2019.)

Laapion (2005, 83-84) mukaan poliisin tietoon tulleesta maahanmuuttajiin liittyvässä väkivallasta on enemmänkin kyse niin kutsutuista seka-avioliitoista kuin puhtaista maahanmuuttajien liitoista. Patriarkaalisissa kulttuureissa nainen voi pitää miehen kunnioittamista ja väkivallan sietämistä itsestäänselvyytenä, mutta sen sijaan suomalaisen ja ulkomaalaistaustaisen solmi-

missa parisuhteissa perheenjäsenten välien selvittely on kulttuurien välistä. Erilaisista perherakenteista johtuen myös suku voi olla mukana tilanteissa eri tavalla kuin valtakulttuuriin kuuluvissa ydinperheissä, ja tilannetta voi kärjistää puutteellinen verbaalinen tai kulttuurillinen kielitaito sekä esimerkiksi parisuhteen välinen status- tai ikäero.

Maahanmuuttajanaisilla voi olla moninaisia syitä pitäytyä väkivaltaisessa suhteessa. Esimerkiksi islaminuskoisilla siviilioikeudellinen avioero voi olla toissijainen moskeijan myöntämään uskonnolliseen avioeroon nähden. Islamilaisen lain säännökset avioerosta ovat monimutkaiset ja eri koulukuntien välillä esiintyy tulkintaeroja; lähtökohtaisesti Islamilaisen lain mukaan avioeroon tulisi turvautua vasta viimeisenä keinona ja aviopuolisoiden erimielisyydet (*shiqāq*) tulisi ensisijaisesti sovittaa lähisukulaisten avustuksella. (Kouros 2007, 64-65.) Islamilaisissa avioerosäädöksissä miehellä on yksipuolinen oikeus avioeroon, kun taas naisen kohdalla avioero-oikeus on hyvin rajattu. Lisäksi itse avioeroprosessi on monimutkainen, mikäli puoliset eivät muuta sovi. (Kouros 2007, 64-65.) Moskeijat soveltavat avioeroihin liittyvissä ratkaisuisaan islamilaista oikeutta, ja naiset, jotka hakevat uskonnollista avioeroa puolison syyllisyyden perusteella (esimerkiksi parisuhdeväkivallan vuoksi) joutuu *khul'* -avioerossa luopumaan taloudellisista oikeuksistaan. Myös miehet tai sovittelevat tahot voivat vastustaa avioeroa, mikä vaikeuttaa islamilaisen avioliiton purkamista. (Hiitola, Anis & Turtiainen 2018, 63-5.) Lisäksi, jos kyseessä on peruutettavissa oleva islamilainen avioero, tulee naisen viettää odotusaika perheen yhteisessä kodissa (Kouros 2007, 65), mikä voi lisätä väkivallan riskiä.

Maahanmuuttajien tekemä lähisuhdeväkivalta voi myös liittyä kunnian käsitteeseen. Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole sidoksissa vain yhteen uskontoon tai kulttuuriin vaan sitä esiintyy hierarkkisissa miesvaltaisissa ja -johtoisissa yhteisöllisissä kulttuureissa. Kunniaväkivallan motiiveina on usein erilaisia sukupuolimoraalilla ja/tai uskonnolla perusteltuja käsityksiä. Esimerkiksi seksuaalisiveyden säilyttämisen nähdään olevan perheen miesten vastuulla ja suvun tai perheen mainetta pidetään tärkeänä. (Allinen-Calderon ym. 2019, 14.) Kunniaväkivalta on usein piilorikollisuutta, joka tulee harvoin viranomaisten tietoon (Tauro & Van Dijken 2009, 135).

Syitä kunniaväkivallalle ovat avioero, seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuminen, uskottomuus tai perinteen vastainen käytös. Myös pelkät huhut sopimattomasta käytöksestä tai suhde toiseen uskontoon tai etniseen ryhmään kuuluvan kanssa saattaa oikeuttaa väkivallan teki-jälle. Kunniaväkivallan äärimmäisin muoto on kunniamurha. (Allinen-Calderon ym. 2019, 14.) Eri uskontokunnissa saattaa olla myös nykyaikaiseen tasa-arvokäsitykseen soveltumattomia opinkappaleita, joilla perheen sisäistä väkivaltaa oikeutetaan. Esimerkiksi islamilainen laki *shari'a* suhtautuu ankarasti parisuhteen ulkopuolisiin suhteisiin, josta äärimmäisenä rangaistuksena on kuolema kivittämällä: tätä on käytetty perusteena kunniamurhissa, vaikka islamilainen oikeus ei periaatteessa hyväksy oman käden oikeutta (Tauro & Van Dijken 2009, 109-110).

Viranomaiset ja poliisi saavat usein tiedon kunniaväkivallasta sattumalta, esimerkiksi naapurin ilmoituksen kautta. Osassa kulttuureja naisen ei ole soveliasta puhua vieraille miehelle, jolloin puhutukseen tulisi valita naispuoleinen poliisi, jottei tapahtumien kulku jäisi vain miespuoleisten perheenjäsenten varaan. Lisäksi vanhoilliseen maahanmuuttajayhteisöön kuuluvan naisen läsnäolo vieraan miehen kanssa saatetaan tulkita siveettömyydeksi, mikä voi lisätä väkivaltaa. (Tauro & Van Dijken 2009, 136-137.)

Maahanmuuttaja- ja pakolaisnaisilla voi myös olla aikaisempia traumaattisia kokemuksia viranomaisten taholta, joka voi aiheuttaa viranomaispelkoa (Allinen-Calderon ym. 2019, 85). Kantasuomalaisten lähisuhdeväkivallasta poiketen maahanmuuttajataustaisten perheiden väkivaltatapauksissa tekijöitä voi myös olla useampia, jolloin yhden tekijän poistaminen paikalta ei välttämättä lopeta väkivallan uhkaa, esimerkiksi joku muu suvun jäsen voi jatkaa toimintaa suvun kunnian suojaamiseksi (Tauro & Van Dijken 2009, 137). Kunniaan ja häpeään liittyvät lähisuhdeväkivallan muodot voivat tuottaa haasteita poliisille: pahoinpitelyyn voi esimerkiksi osallistua useampia suvun jäseniä, kun kantasuomalaisissa perheissä lähisuhdeväkivalta on useimmiten puolisoiden välistä tai vanhemman tai vanhempien perheen lapsiin kohdistamaa (Väätti 2019).

Monika-Naiset liiton asiakastyössä kohdattujen väkivaltaa kokeneet naiset kertovat avunhakemiseen liittyvän ongelmia, esimerkiksi tiedot mistä ja miten apua voi hakea, ovat puutteelliset (Allinen-Calderon ym. 2019, 84-85), mikä asettaa maahanmuuttajanaiset kantaväestöön kuulumattomia heikompaan asemaan. Maahanmuuttajanaiset eivät välttämättä myöskään tiedä perheväkivallan olevan Suomessa rikos, jolloin oman uhrinaseman tiedostamiseen voi mennä vuosia, eikä nainen välttämättä myöskään tiedä, että Suomessa nainen voi saada avioeron ja lasten huoltajuuden itselleen tai tekijälle lähestymiskiellon itsensä suojaamiseksi (Allinen-Calderon ym. 2019, 84-85). Väkivaltaa kohdanneet maahanmuuttajanaiset voivat siis tarvita varsin erilaisia tukitoimia kuin kantasuomalaiset naiset, joille kieli ja kulttuuri on tuttu.

Mikäli uhri ei saa tarvitsemaansa turvaa ja apua viranomaisilta voi väkivallan aiheuttama epävarmuus lisääntyä ja uhri alkaa uskoa, että avun saaminen on mahdotonta (Allinen-Calderon ym. 2019, 85). Mikäli perheväkivallan tekijä on ollut suomalainen ja väkivallan kohde maahanmuuttaja, voi maahanmuuttajaosapuolella olla mahdotonta kertoa omin sanoin tilanteesta viranomaiselle, mikäli hän ei tunne kieltä, ja mikäli ainoana mahdollisena tulkkina paikalla ovat uhrin omat lapset (Tauro & Van Dijken 2009, 137). Pakolaisten ja viranomaisten vuorovaikutukseen vaikuttaa huonosti ajoitettu tai vääränlainen tuki tai sen puuttuminen, kun sitä tarvittaisiin. Pakolaisilta voi myös puuttua tukea antavat vuorovaikutussuhteet, jolloin sosiaalista tukea haetaan viranomaisilta. (Hiitola ym. 2018, 115.)

Mamoud Kamalin (2000) tutkimuksessa moni tutkimukseen osallistunut ruotsalainen maahanmuuttaja painotti, että halusi nopeasti päästä irti yhteiskunnan tuesta ja pärjäämään omillaan. Toisaalta juuri maahan muuttaneilla saattoi olla ongelmana, etteivät henkilöt tiedeneet mistä ja keneltä he saisivat tarvitsemaansa tukea ja apua. (Hiitola ym. 2018, 113-114.) Haastattelussa nousi myös esiin huoli maahanmuuttajataustaisten yksilöiden ja kokonaisten yhteisöjen syrjäytymisestä, mikäli he eivät saa yhteiskunnan taholta kohdennettua apua oikea-aikaisesti, mikä voi pahimmillaan johtaa rinnakkaisyhteiskuntien syntyyn (Sartanen 2019). Lisäksi erityisesti rikostutkinnassa poliisin heikon resursoinnin vuoksi pidentyneet tutkinta-ajat voivat aiheuttaa uhrille ahdistusta ja jopa saada uhrin vaikenemaan kokemastaan väkivallasta yhteisön luoman paineen takia (Väätti 2019).

4.4 Lähisuhdeväkivalta romanikulttuurissa

Suomessa asuu arvioiden mukaan 10 000-12 000 romanina. Romanit ovat kielellinen ja kulttuurillinen etninen vähemmistöryhmä, jotka monien muiden maiden romaneista poiketen kokevat olevansa ensisijaisesti suomalaisia. Romaneista merkittävä osa, lähes kolmannes asuu Uudellamaalla. Romanit muodostavat heterogeenisen ryhmän, ja tulkinnat siitä, kuka on romani vaihtelevat, mutta yhteisöissä on kuitenkin erilaisia tunnustettuja yhteisiä tapoja ja perusarvoja, joita romaneiksi identifioituvat yksilöt useimmiten sitoutuvat noudattamaan. (Törmä, Tuokkola & Hurtig 2013, 24-25.)

Romanikulttuurissa on nähtävissä piirteitä kunnialkulttuureista, ja erityisesti naisilta odotetaan kunniallista käyttäytymistä. Perheen miehillä kuten naisen veljillä katsotaan olevan vastuunsa naisen kunnian ylläpitämisestä. Romaniyhteisössä saatetaan myös monista muista yhteisöistä poiketen rankaista myös naisen perhettä ja veljiä, mikäli todetaan heidän laiminlyöneen velvollisuutensa siskonsa kasvattamisesta siveyteen. Väkivallan uhka saattaa myös tulla koko puolison suvun taholta, mikä rajoittaa romaninaisten toimintamahdollisuuksia tilanteessa, jossa hän on kokenut väkivaltaa, ja omakin suku saattaa kääntyä naista vastaan, mikäli hänen katsotaan toimineen yhteisön sääntöjä vastaan. (Törmä ym. 2013, 27-28, 43-44.)

Romanikulttuurissa naisen pyytämä avioero voidaan kokea häpeälliseksi, ja mies usein kontrolloi naista myös taloudellisesti, ja esimerkiksi ohjata naisen tienaamat rahat omalle tililleen. Taloudellisesti riippuvaisena naisen mahdollisuudet ovat kapeampia ja nainen voi uskoa, ettei hän selviydy yksin. Miehet ja suku voi myös kiristää naista lapsen tai lapsien huoltajuudella. (Törmä ym. 2013, 35, 48.) Grönforsin (2017, 18-19) mukaan romanikulttuurin sisäisiä kysymyksiä liitetään usein kulttuuriin kuuluvaksi, jolloin ne jätetään helposti romaniyhteisön itsensä ratkaistavaksi, vaikka tapauksessa poljettaisiin ihmisoikeuksia.

Törmän ym. (2013, 37-39) haastattelussa asiantuntijat korostivat, ettei väkivalta kuulu romanikulttuuriin, mutta väkivalta on valtakulttuuria enemmän piilossa: väkivaltatapauksissa ei uskalleta eikä haluta ottaa yhteyttä viranomaisiin ja apua pyydetään liian myöhään, koska oman

perheen asioiden ulospäinkertomista ei pidetä sopivana. Kuitenkin Törmän ym. haastatte-
luissa tuli ilmi, etteivät kaikki haastatelleet romanit pitäneet esimerkiksi lasten kurittamista
väkivaltana, ja lievää väkivaltaa perheessä saatettiin pitää tavallisena. Poliisille romanien vä-
lisen lähisuhdeväkivallan tunnistaminen voi olla haastavaa, mikäli kulttuuri ei ole tuttu, jol-
loin kulttuurissa merkitykselliset väkivaltaan viittaavat asiat kuten nuoren vaatteiden tärvele-
minen tai naisen hiusten leikkaaminen saattaa jäädä poliisilta huomiotta, vaikka ne olisivat
merkityksellisiä viitteitä väkivallasta (Väätti 2019).

4.5 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Seksuaalisella suuntautumisella ei ole vaikutusta väkivaltaiseen käytökseen, ja kaikki hete-
rosuhteissa esiintyvät väkivallan muodot voivat esiintyä myös samaa sukupuolta olevien pari-
ja perhesuhteissa (Åberg 2017, 55). Oikeusministeriön Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön
kuuluvien perus- ja ihmisoikeudet Suomessa -julkaisun (2014, 23) mukaan seksuaali- ja suku-
puolivähemmistöihin kuuluvat kokevat väkivaltaa enemmän kuin muu väestö. Julkaisun mu-
kaan EU:n perusoikeusvirasto FRA:n selvityksen mukaan suomalaisista vastaajista 31 prosent-
tia oli kokenut viiden vuoden aikana väkivaltaa tai sen uhkaa, kun taas sukupuolivähemmis-
töön kuuluvista väkivaltaa oli kokenut 40 prosenttia ja sateenkaarinuorista jopa 70 prosenttia
oli kokenut ahdistelua ja syrjintää.

Vuonna 2010 toteutetussa Yhdysvaltojen kansallinen parisuhde ja seksuaaliväkivalta -kyselyssä
(National Intimate Partner Violence and Sexual Violence Survey NISVS) 44 prosenttia vastan-
neista homoseksuaaleista naisista, 61 prosenttia biseksuaaleista naisista, 26 prosenttia ho-
moseksuaaleista miehistä ja 37 prosenttia biseksuaaleista miehistä kohtaavat intiimiin suhte-
eseen liittyvää väkivaltaa jossain elämänsä vaiheessa (Waters 2016, 11-12). Väkivalta- ja syr-
jintätapauksia ei kuitenkaan aina ilmoiteta viranomaisille: uhritutkimukset osoittavat, että
vain pieni osa rikollisista teoista tulee viranomaisten tietoon, ja erityisen herkästi viranomai-
selle jätetään ilmoittamatta, mikäli tekijä on uhrille tuttu (Fagerlund 2016, 21).

EU:n LGBT -kyselyssä kartoitettiin Euroopan laajuisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin
kuuluvien kokemuksia muun muassa syrjinnästä ja väkivallasta, vastaajia oli 93 079. LGBT-ky-
selyn (21, 2012) mukaan niistä seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvista vastaajista,
jotka olivat viimeisen 12 kuukauden aikana kokeneet syrjintää mutta eivät raportoineet siitä
mihinkään 59 prosenttia koki, ettei syrjinnästä ilmoittamisesta olisi ollut mitään hyötyä, ja 30
prosenttia ei tiennyt miten tai minne olisi ottanut yhteyttä. Uhri voi pelätä myös seksuaali-
tai sukupuoli-identiteettinsä paljastumista väkivallasta puhumisen seurauksena (Åberg 2017,
55).

Mielikuvat, joissa parisuhdeväkivaltapauksissa mies on aina väkivaltainen naista kohtaan, voi-
vat haitata erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien avun saantia. Vuonna
2010 NCAVP:n ja National Center for Victims of Crime -organisaatioiden tutkimuksesta kävi

ilmi, että lähisuhdeväkivallan uhrien, jotka identifioituivat miehiksi, myös sukupuolensa korjanneiden, oli paljon vaikeampaa saada yhteiskunnan apua erityisesti turvakodeista- ja keskuksista (Waters 2016, 13). Voidaan olettaa, että myös poliisipartion toiminnalla ja reaktioilla on paljon merkitystä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen avun saannin välittymiseen.

Lähes puolet EU:n LGBT -kyselyyn vastanneista sukupuoli- ja seksuaaliväkivaltaa kohdanneista vastaajista, jotka eivät olleet ilmoittaneet poliisille viimeisen viiden vuoden aikana kokemastaan väkivallasta tai häirinnästä ilmoittivat syyksi epäilyn, ettei poliisi ryhdy toimenpiteisiin ilmoituksen vuoksi; kolmasosa (29 %) kertoi pelkäävänsä homo- tai transfobista reaktiota poliisin toimesta (European Union for Fundamental Rights 24, 2013). Seksuaalivähemmistöjen edustajat voivat kokea painetta pitää yllä yhteisön mainetta, joka vaikeuttaa väkivallasta puhumista (Åberg 2017, 55). Väkivallasta puhumisen voidaan myös pelätä vahvistavan vähemmistöä koskevia negatiivisia stereotyyppioita ja ennakkoluuloja (Niemi-Kiesiläinen 2004, 57). Syrjinnän pelko voi siis estää seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvan avun pyytämisen viranomaisilta.

Erityisen haastavaa on traditionaalisissa yhteisöissä elävillä kuten tietyillä maahanmuuttajaryhmillä, kotimaisilla uskonnollisissa yhteisöissä elävillä ja romaneilla. Grönforsin (2017, 18-19) mukaan romaniyhteisöissä seksuaalivähemmistöihin suhteudutaan negatiivisesti, ja henkilö saattaa joutua piilottelemaan identiteettiään jopa väkivallan pelossa. Hänen mukaansa erityisen vaikeaa on lesboiksi identifioituvilla, joita saatetaan vainota ja jopa pahoinpidellä, ja usein he eivät uskalla kertoa viranomaisille vainoajiensa nimiä väkivallan pelossa.

5 Tukipalvelut lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille

Tässä luvussa käsitellään uhrin ja tekijän auttamisen käytäntöjä, sekä esitellään Helsingin alueen lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja tekijöiden saatavilla olevia julkisen ja kolmannen sektorin tukipalveluja. Tukipalveluista on rajattu pois ideologiset toimijat kuten kirkkokuntien tarjoama apu, sekä hyvin uudet tai toiminnaltaan vähäiset toimijat ja painotettu niitä tukimuotoja, joiden kanssa poliisi tekee tai voisi tehdä yhteistyötä.

5.1 Uhrin ja tekijän auttamisen käytäntöjä

Lähisuhdeväkivallan uhrin auttamisen lähtökohtana on väkivaltaan liittyvien ongelmien tiedostaminen, sekä uhrin lisäksi myös tekijän ohjaus saatavilla oleviin tukipalveluihin. Edwin Sutherland muotoili 1930-luvulla differentiaalisen assosiaation teorian, katsoen että rikollisuus on normaalia ja opittua käyttäytymistä hyläten perinteiset psykologiset ja biologiset selitykset, joita rikoksentehtävään oli liitetty (Laitinen & Aromaa 2005, 56). Käsitys väkivallasta opittuna käyttäytymisenä voidaan yhdistää perhedynaamiseen ja -systemiseen teoriaan, jolloin käyttäytymisestä on mahdollista myös oppia pois (Niemi-Kiesiläinen 2004, 54). Teoria tukee sitä, että sekä uhrin että tekijän auttaminen kannattaa, vaikka se voi olla pitkä prosessi.

Moni väkivaltaa kokenut tarvitsee aikaa suhteesta irrottautumiseen, ja heidän elämänhallintansa ja jaksamisensa saattaa olla puutteellista (Åberg 2017, 50). Lähisuhdeväkivallan kierteen katkaisemisessa apua tarvitsevat väkivallan uhrin lisäksi myös muut perheenjäsenet eli väkivallan tekijä ja mahdolliset väkivallan todistajat eli usein perheen lapset (Laine 2005, 17). Väkivallan uhrin kanssa tulisi siis tehdä yhteistyötä, jotta tilanne voidaan ratkaista.

Lähisuhdeväkivallan kanssa tekemisissä olevan viranomaisen on kannattavaa olla sensitiivinen uhrin kohdatessaan: esimerkiksi painostus avioeroon saattaa vaikeuttaa avun vastaanottamista. Pitkään jatkunut manipulointi, syyllisyyden sekä häpeän aiheuttama taakka sekä hengenvaaralliset olosuhteet vaikuttavat jaksamiseen ja käytössä oleviin voimavaroihin, eikä tällöin ole asiallista kysellä, miksei uhri vain lähde suhteesta (Huhtasalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 12). Lähisuhdeväkivallan uhrin pysyvät väkivaltaisessa suhteessa monista syistä, joista yksi tärkeimmistä on erotilanteeseen liittyvä pelko. Tekijä on saattanut esimerkiksi uhata tappaa naisen, lapset tai naisen vanhemmat ja/tai itsensä mikäli nainen lähtee suhteesta, ja erotilanne saattaa todellisuudessakin olla erityinen väkivaltainen. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 43.)

Lähisuhdeväkivalta voi olla traumaattinen kriisi, joka aiheuttaa tunteen hallinnan menettämisestä sekä selviytymiskeinojen riittämättömydestä. Ihmisten toipuminen kriiseistä on erilaista ja eri ihmiset tarvitsevat erilaisia keinoja toipuakseen. Perheväkivalta voi olla myös yhdistelmä traumaattisten kriisien sarjaa, ja mikäli trauman lähde ei poistu, voi toipuminen jopa estyä. (Huhtasalo ym. 2003, 20.) Väkivallan lisäksi monilla naisilla voi olla turhautumisen kokemuksia viranomaisten kanssa toimimisesta, mikä voi saada naisen menettämään uskonsa, että viranomaistoimet voivat auttaa häntä (Niemi-Kiesiläinen 2004, 44). On siis tärkeää, että lähisuhdeväkivallan uhri saa oikea-aikaista ja oikein kohdennettua apua varhaisessa vaiheessa.

Neoklassisessa kriminaalipolitiikassa hoito ja sanktiot on erotettu toisistaan, ja lähisuhdeväkivaltaan on kehitetty sosiaalitoimissa ja sosiaalialan järjestelmissä hoito-ohjelmia, jotka eivät ole sidoksissa rikosoikeusjärjestelmään (Niemi-Kiesiläinen 2004, 117). Olemassa olevat perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön palvelut eivät kuitenkaan tällä hetkellä tavoita kaikkia apua tarvitsevia, ja ongelmana on palveluiden rajallisuus tai puuttuminen, sekä ettei väkivaltaa tunnisteta väkivallaksi. Lähisuhdeväkivallan uhrin eivät myöskään aina ole tietoisia palveluista, esimerkiksi turvakotien toiminnasta. (Ojuri & Lahtinen 2015, 21; Väätti 2019.)

Tällä hetkellä palvelut Suomessa ovat moninaisia. Suurimmat keskusteluapua tarjoavat organisaatiot ovat Nollalinja sekä Naisten Linja Suomessa ry, jotka toteuttavat puhelinneuvontaa sekä kriisiapua ja tukipalveluita pääosin vapaaehtoisvoimin. Hätämajoitusta lähisuhdeväkivallan uhreille tarjoaa Ensi- ja turvakotien liitto, jonka jäsenyhdistykset ylläpitävät 27 turvakotia, ja lisäksi liitto pitää myös Nettiturvakotia, mikä sisältää ohjeita ja internet-päivystyksen.

Oikeusministeriön tukema Rikosuhripäivystys auttaa rikoksen uhreja ja todistajia rikosproses- sissa. Lisäksi palvelukentällä on lukuisia julkisen sektorin tukemia yhdistyksiä, jotka tarjoavat erilaisia neuvonta- ja tukipalveluita lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille, sekä heidän lä- heisilleen.

Monet viranomaiset joutuvat työssään tekemisiin lähisuhdeväkivallan kanssa, ja viime vuosina moniammatillinen yhteistyötä on pidetty välttämättömänä lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä. Poliisi on viranomaisena erityisasemassa, koska poliisi voi käyttää väkivaltaa ehkäiseviä pakko- keinoja, kuten epäillyn kiinniottaminen ja pidättäminen, ja välitöntä puuttumista edellytettä- vissä tilanteissa voidaan kääntyä poliisin puoleen kaikissa osissa maata. (Lohiniva-Kerkelä 2006, 450-451.) Tällä hetkellä Poliisilla ei ole virallista velvoitetta tai vakiintunutta käytäntöä uhrien auttamiseen (Väätti 2019).

Sosiaaliviranomaisista on tullut keskeinen toimija lapsiin kohdistuvassa väkivallassa, mutta täysi-ikäisten uhrien kohdalla viranomaisilla ei ole velvollisuutta tehdä lastensuojeluilmoituk- sen kaltaista ilmoitusta, joka johtaisi sosiaaliviranomaisten toimenpiteisiin. Sosiaaliviran- omaisten keskeiseen rooliin perustuva järjestelmä on tarkoitettu lähinnä lapsia koskevaksi. Lähisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneen vanhuksen ollessa kyseessä terveydenhuolto voi tehdä aloitteen holhouksen järjestämiseksi, mikäli vanhuksen ei koeta pystyvän huolehtimaan itsestään (Lohiniva-Kerkelä 2006, 450-451), mutta tämä jättää silti ulkopuolelle esimerkiksi työikäiset lapsettomat lähisuhdeväkivallan uhrit.

Väkivallan tunnistamisen ja kohtaamisen tärkein hetki on ensimmäinen, ja se voi vaikuttaa ratkaisevasti siihen, saako uhri apua. Auttajan tulisi tuomita teot, ei tekijää, ja kohdata väki- vällan tekijäkin ihmisenä. Sekä väkivaltaa käyttänyt että väkivaltaa kohdannut on hyvin herkkä työntekijän reaktioille, erityisesti jos asiaa vähätellään, mikä voi estää avun hakemi- sen tulevaisuudessa. (Huhtasalo ym. 2003, 49.)

Työtehtävään kuuluva koulutus ja kokemustieto vaikuttavat siihen, mihin työntekijä kiinnittää huomiota. Mikäli työntekijä kokee, ettei asiakkaan tukeminen tai väkivaltaan puuttuminen kuulu omaan työhön, on itselle vaikeat asiat helpompi sivuuttaa. Lähisuhdeväkivaltaan puut- tumista estää myös, jos työntekijä ei hahmota omaa osuuttaan kokonaisuudessa ja kokee, ettei puuttuminen johda mihinkään. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen tulisi kuitenkin kuulua lähisuhdeväkivallan uhreja kohtaavien työnkuvaan, vaikka oman työn jälkeä ei ehkä koskaan näkisikään. (Huhtasalo ym. 2003, 48.)

5.2 Turvakodit

Turvakotipalvelut tarjoavat välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä akuuttiin tilanteeseen liittyvää psykososiaalista tukea, neuvontaa ja tukea. Ensisijaisesti pal- velu on tarkoitettu lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille henkilöille sekä perheille.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa valtakunnallisesti turvakotipalveluiden koordinoimisesta. Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelujen tuottajille (1354/2014) tuli voimaan 1.1.2015, ja lain mukaan turvakotipalvelut ovat asiakkaalle maksuttomia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b.) Suomessa useimmat turvakodit ja niiden puhelinpalvelut ovat auki ympäri vuorokauden (Ensi- ja turvakotien liitto 2019).

Suomessa turvakotipaikkoja on liian vähän Suomen allekirjoittamaan naisten väkivallan vähentämistä koskevan 2015 Euroopan neuvoston niin sanotun Istanbulin sopimuksen vaatimuksen mukaan. Sopimus velvoittaa, että paikkoja tulisi olla yksi jokaista 10 000 asukasta kohden, joka tarkoittaisi Suomessa yli 550 paikkaa nykyisen 179:n sijaan. (Naisjärjestöjen keskusliitto 2019.) Turvakoteihin liittyy paikkojen vähyyden lisäksi muitakin ongelmia: välttämättä koko turvakodin olemassaolosta ei olla edes tietoisia, tai siitä, millaista väkivaltaa kokeneet ovat niihin tervetulleita, ja uhreilla voi olla myös häpeän ja pelon tunteita turvakotiin hakeutumisesta. Juuri epävarmuus ja informaation puute estää naisia hakeutumasta turvakotiin, vaikka valtaosa turvakotijaksolla olleista lähisuhdeväkivallan uhreista oli tyytyväisiä palveluun ja koki turvakotijakson helpottaneen väkivaltaisesta suhteesta irti pääsyä. (Ojuri & Lahtinen 2015, 21.)

Ojurin ja Lahtisen (2015, 21) mukaan turvakotien työntekijät auttoivat naisia kädestä pitäen esimerkiksi rikosilmoitusten tekemisessä, lähestymiskieltojen hakemisessa tai avioeron vireillepanossa, kuin myös asumis- ja toimeentulokysymyksissä, sillä toistuva väkivalta oli rapauttanut heidän kykynsä toimia rationaalisesti omien etujensa mukaan. Tämä koskee kuitenkin vain pientä osaa lähisuhdeväkivallan uhreista; 2017 turvakodeissa asui Suomessa noin 13490 aikuista, joista miehiä oli 85, sekä 1250 alle 18-vuotiasta lasta (Ensi- ja turvakotien liitto 2019), mikä on vain murto-osa arvioiduista lähisuhdeväkivaltatapauksista. Turvakodeista on myös jouduttu käännättämään pois apua tarvitsevia resurssipulan vuoksi (Ojuri & Lahtinen 2015, 24).

Helsingissä on kirjoitushetkellä kuusi turvakotia, jotka toimivat eri yhdistysten vetäminä. Pääkaupunkiseudun turvakoti ry:n kolme turvakotia sijaitsevat Haagassa, Toukolassa sekä Pellaksessa. Vantaan turvakoti sijaitsee Koivukylässä. (Pääkaupunkiseudun turvakoti, 2019.) Puotilassa sijaitsee Sophie Mannerheimin turvakoti. Turvakoti auttaa majoituksen lisäksi myös esimerkiksi lääkärissä käynnin järjestämisessä ja rikosilmoituksen teossa. Turvakodilla on myös laaja rinki vapaaehtoisia eläintenhoitajia, joiden luokse asiakkaan lemmikit voivat majoittua. (Mannerheimin lastensuojeluliiton Helsingin yhdistys.)

Maahanmuuttajat ovat tilastollisesti merkittävä ryhmä turvakotien käyttäjistä. Vuonna 2005 peräti 14 prosenttia Suomen turvakotien asiakkaista oli maahanmuuttajanaisia. Vuonna 2002

poliisin tietoon tuli 360 maahanmuuttajanaiseen kohdistunutta lähisuhdeväkivaltarikosta (Kylönen-Saarnio 2005, 32), kun taas koko väestöstä perheväkivaltaa koki yhteensä 2 507 naista (Tilastokeskus 2019b).

Valtakunnallinen sosiaalialalla toimiva monikulttuurinen Monika-Naiset ry ylläpitää maahanmuuttajataustaisille naisille ja heidän lapsilleen tarkoitettua turvakoti Monaa. Mona on lähisuhdeväkivallan uhreille tarkoitettu turvakoti, johon voi hakeutua, mikäli kotona tai lähiyhteisössä on vaarallista olla väkivallan tai väkivallan uhan vuoksi, ja sen osoite on salainen. Turvakoti Monaan voi soittaa tai tulla yksin tai lapsen kanssa mihin vuorokaudenaikaan tahansa. Rahoituksesta vastaa Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. (Monika-Naiset 2019.)

5.3 Rikosuhripäivystys

Rikosuhripäivystyksen tehtävänä on parantaa rikoksen uhrin, rikoksen todistajan sekä rikoksen uhrin läheisten asemaa rikosprosessissa. Rikosuhripäivystys on aloittanut toimintansa 1994, ja sitä ylläpitävät Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Setlementtiliitto, Kirkkohallitus sekä Suomen Mielenterveysseura, joka koordinoi toimintaa valtakunnallisesti. Rikosuhripäivystys kuuluu yli 20 jäsenmaata kattavaan eurooppalaiseen rikosuhriyön kattojärjestö Victim Support Europeen (VSE). (Rikosuhripäivystys 2019.)

Rikosuhripäivystyksellä on Oikeusministeriön antama julkinen rikosuhridirektiivin mukainen palveluvelvoite uhrien yleisten tukipalvelujen tuottamiseen ja tarjoamiseen. Kattavasti rikosprosessia ennen, sen aikana ja sen jälkeen tarjottavat palvelut on tarjottava maksuttomasti ja luottamuksellisesti. Palveluiden tulee koskea myös uhrin perheenjäseniä. (Rikosuhripäivystys 2019.)

Rikosuhripäivystys tarjoaa konkreettisesti käytännön neuvoja ja henkistä tukea rikoksen tai rikosyhtymien kohteeksi joutuneille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville. Palveluita on valtakunnallisena puhelin- ja chat-palveluina sekä 31 palvelupisteessä ympäri Suomen. RIKU tuottaa myös materiaalia, kuten Rikoksen uhrin käsikirjan sekä muita oppaita, sekä julkaisee verkossa saatavilla olevaa RIKU-lehteä kolme kertaa vuodessa. (Rikosuhripäivystys 2019.) Helsingin poliisin lähisuhdeväkivaltaryhmä tekee rikosuhripäivystyksen kanssa yhteistyötä: rikostutkija voi jättää rikosuhripäivystykseen yhteydenottopyyntönä asiakkaan tiedot, jolloin rikosuhripäivystys ottaa asiakkaaseen yhteyttä. Tämä poistaa asiakkaalta kynnyksen soittaa palveluun itse. (Väätti 2019.)

5.4 Auttavat puhelimet

Suomessa on useita lähisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä auttavia puhelinpalveluja, joihin soittaminen on usein maksutonta tai paikallisverkkomaksun hintaista. Yksi tärkeimmistä palveluista on lähisuhdeväkivallan uhreja ja heidän läheisiensä lisäksi myös viranomaisia palveleva sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten ylläpitämä Nollalinja. Toisena tärkeänä palveluntarjoajana on vapaaehtoisten pyörittävä Naisten Linja, joka järjestää puhelinpäivystystä myös lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajille sekä romaneille.

Nollalinja on valtakunnallinen auttava puhelin ihmissuhteissaan väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille, ja se on Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) edellyttämä matalan kynnyksen palvelu (Naisjärjestöjen keskusliitto 2019). Palvelusta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ja palveluntuottajana toimii uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö Settlementti Tampere ry. Linjalle voivat soittaa väkivaltaa kokeneiden lisäksi myös väkivaltaa kokeneiden läheiset sekä asiakastyöhönsä neuvoja tarvitsevat viranomaiset. Päivystäjinä ovat kokeneet, koulutetut sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset, ja palvelua on saatavilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Puhelut ovat maksuttomia ja nollalinja on auki joka päivä kellon ympäri. (Nollalinja 2019.) Nollalinjalle soittamalla viranomainen tai asiakas saa myös ajantasaisin tilanteen Pääkaupunkiseudun turvakotien täyttöasteesta (Väätti 2019).

Naisten Linja on tarkoitettu naisille ja tytöille, jotka ovat kokenee väkivaltaa, väkivallan uhkaa, tai sen pelkoa. Valtakunnallisesti Naisten Linja ylläpitää puhelin- ja chat-palvelua sekä verkkovertaisryhmiä, ja lisäksi vertaistukiryhmää Helsingin keskustassa kerran viikossa joka toinen viikko. Naisten Linja on myös järjestänyt esimerkiksi rentoutumiskursseja väkivaltaa kokeneille. Linjalle soittaneiden puheluita ei nauhoiteta eikä puhelinnumeroa tallenneta, ja lisäksi Suomesta soitettut puhelut ovat maksuttomia eivätkä näy puhelinlaskun erittelyssä. Naisten Linja palvelee jokaisena päivänä iltaan tai iltapäivään saakka. (Naisten Linja 2019.)

Homot, lesbot, biseksuaalit, inter-, trans- ja muunsukupuoliset henkilöt, transvestiitit ja muut niin kutsutut sateenkaari-ihmiset kohtaavat eriarvoisuutta arjessaan (Seta 2019). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat erityisen haavoittuvassa asemassa lähisuhdeväkivallan intiimin luonteen vuoksi, ja kynnyks hakea apua on korkea tuomitsemisen pelon vuoksi (European Union for Fundamental Rights 2013, 24). Ihmisoikeusjärjestö Setan markkinoima Naisten Linjan ylläpitämä Moninaisuuspäivystys palvelee naisia, joiden on haastavampaa saada keskusteluapua, jos he kohtaavat elämässään väkivaltaa. Kirjoitushetkellä moninaisuuspäivystystä on tarjolla kahtena iltapäivänä viikossa. (Seta 2019.)

5.5 Muut tukipalvelut

Kriisikeskus Monika tarjoaa apua väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille maahanmuuttajataustaisille naisille. Kriisikeskuksessa on mahdollista saada kriisiapua, psykologista tukea, neuvontaa ja palveluohjausta, tukiasumistoimintaa sekä osallistua vertaistukiryhmiin. Kriisikeskus sijaitsee Helsingissä arkipäivisin virastoaikaan, ja ajanvarausta suositellaan, vaikkakin ilman ajanvarausta on myös mahdollista asioida. Palvelua on saatavilla myös Vantaalla. Kriisikeskuksessa palvelu on luottamuksellista ja tarvittaessa anonymiä, ja palvelua on saatavilla useilla eri kielillä. Kriisikeskuksella on myös auttava puhelin, joka toimii arkipäivisin virastoaikaan. Puhelimeen vastaavat Kriisikeskuksen työntekijät. (Monika-Naiset 2019.)

Tukikeskus varjo on perustettu eron jälkeisen vainon ja väkivallan kohteena elävien perheiden turvallisuuden lisäämiseen sekä vainoamisen ennaltaehkäisyyn. Asiakkaille toimintaa on sekä paikallisena että valtakunnallisena, muun muassa ohjausta sekä neuvontaa sekä vertausohjausta verkossa, yksilötyöskentelyä Mikkeliissä ja Oulussa sekä ryhmiä Mikkeliissä, Oulussa ja verkossa. Lisäksi ammattilaisille on tarjolla asiakastyön tukea ja konsultaatiopalveluja, koulutus- ja kehittämistyötä sekä tutkimusyhteistyötä. Tukikeskus tarjoaa myös jokaviikkoisen chat-mahdollisuuden vertaisohjaajan kanssa yhtenä päivänä viikossa. (Tukikeskus Varjo 2019.)

SOPU-työ tarjoaa sukupuolisensitiivistä sovittelua, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä kunniaan liittyviä konflikteja ja väkivaltaa perheissä ja yhteisöissä. Toiminnan kohderyhmänä ovat nuoret, perheet ja yhteisöt, joihin liittyy kunniaan liittyviä haasteita sekä henkilöt, jotka työskentelevät monikulttuuristen nuorten ja perheiden kanssa. SOPU-työhön voi ottaa yhteyttä jo ennen kuin väkivaltaa on tapahtunut, tai jos epäilee että perheessä on väkivallan uhkaa. SOPU-työ pyrkii estämään väkivallan tapahtumista niin kutsutulla soputyöllä ja selvittämään tilannetta perheen ja muiden toimijoiden kanssa. Jos väkivaltaa on jo tapahtunut, pyrkii SOPU-työ yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa, jotta väkivallan kohde tai muut perheenjäsenet eivät joudu vaaraan. (SOPU-työ 2019.)

SOPU-työn toiminta on kriisi- ja konfliktityötä, ja SOPU-hanke kouluttaa myös viranomaisia sekä järjestää ryhmätoimintaa, leirejä ja yhteisöllisiä tapahtumia tytöille ja pojille sekä äideille ja isille. Palveluita on saatavilla useilla eri kielillä, muun muassa arabiaksi, persiaksi, kurdiksi ja turkiksi. (SOPU-työ 2019.) Helsingin poliisin lähisuhdeväkivaltaryhmä tekee yhteistyötä SOPU-työn kanssa: rikostutkijat voivat lähettää asiakkaan tiedot SOPU-työhön, jolloin SOPU-työ ottaa asiakkaaseen yhteyttä (Väätti 2019).

Lyömätön Linja on Miessakit ry:n ylläpitämä lähisuhde- ja perheväkivaltaan erikoistunut toimintamuoto miehille. Toiminta on kohdennettu miehille, jotka ovat käyttäneet henkistä tai fyysistä väkivaltaa seurustelukumppaniaan, puolisoaan, lastaan tai muuta läheistään kohtaan, sekä miehille, jotka pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa tai haluavat arvioida avuntarvetta.

Työskentelymuotoina ovat yksilötapaamiset kasvokkain tai videon avulla, sekä edellisiä täydentävät pari- ja ryhmätapaamiset. Asiakastyön lisäksi Lyömätön Linja tarjoaa lähisuhdeväkivaltaan liittyvää konsultaatiota ja koulutusta. Lyömätön linja toimii fyysisesti Pääkaupunki-seudulla sekä Kuopion seudulla. (Miessakit 2019.)

Väkivaltaa kokeneet miehet -hanke tarjoaa keskusteluapua miehille, jotka ovat kokeneet henkistä tai fyysistä väkivaltaa kotona tai kadulla. Apua voi saada puhelimitse, sähköpostilla, yksilötapaamisissa tai ohjatuissa vertaisryhmätapaamisissa, joissa paikka ja keinoja käsitellä väkivaltakokemusta ja saada apua psyykkisiin oireisiin, sekä voidaan etsiä keinoja välttää uusia väkivaltatilanteita. Kaikki keskusteluapu on luottamuksellista ja maksutonta, ja palvelua on saatavilla myös englanniksi ja ruotsiksi. (Miessakit 2019.)

Pääkaupungin turvakoti ry:n ylläpitämä Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö on Helsingissä sijaitseva maksuton tukiyksikkö lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sitä käyttäneille miehille, naisille ja lapsille. Yksikkö tarjoaa keskusteluapua perheenjäsenille, kun perheessä on tai on ollut lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa, ja työskentelyn tavoitteena on väkivallan tunnistaminen, loppuminen ja kokemuksesta selviytyminen. Lähisuhdeväkivaltatyön yksikössä on mahdollista työskennellä yksilö-, pari- ja perhetapaamisissa, sekä erilaisissa ryhmissä ja yhteistyössä ammatillisten toimijoiden kanssa, ja yksikössä on sekä mies-, että nais erityistä työskentelyä, sekä lapsierityistä työskentelyä. Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö on rahoitettu Raha-automaattiyhdistyksen, Helsingin kaupungin ja Ragnar Ekbergin säätiön varoilla. Yksikköön voi varata ajan kahtena päivänä viikossa. (Pääkaupungin turvakoti 2019.) Helsingin poliisilaitoksen lähisuhdeväkivaltaryhmä tekee yhteistyötä Pääkaupungin turvakoti -yhdistyksen lähisuhdeväkivaltatyön yksikön kanssa samalla periaatteella kuin Rikosuhripäivystyksen ja SOPU-työn kanssa (Väätti 2019).

Lähisuhdeväkivallan intiimin luonteen vuoksi erityisesti iäkkäämmät ihmiset eivät usein kerro kokemastaan lähisuhdeväkivallasta. Henkinen tuki, sekä sen käsityksen vahvistaminen, ettei kenenkään tarvitse suostua väkivallan uhriksi vaikka tekijä olisi oma lapsi, on uhrin auttamiseksi tärkeää. (Lohiniva-Kerkelä 2006, 447.) Suvanto-yhdistys on valtakunnallinen kansalais- ja asiantuntijajärjestö, jonka toiminnan tarkoituksena on ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen. Yhdistys pyrkii myös ehkäisemään ikääntyviin kohdistuvaa kaltoinkohtelua sekä hyväksikäyttöä. Suvanto ylläpitää auttavaa puhelinta kahtena iltapäivänä viikossa, ja puhelimitse saa myös lakineuvontaa, ja lisäksi yhdistys järjestää vertaistukiryhmiä Helsingissä sekä Vantaalla ja kouluttaa ammattihenkilöstöä tunnistamaan ilmiötä. (Suvanto 2019.)

6 Tulokset

Tässä luvussa esitellään kyselyn ja haastatteluiden tulokset sekä kuvataan valmista ohjekorttia. Kirjallisuuskatsauksen tulosten jälkeen käyn läpi poliisin haastattelut teemoittain läpi. Luvun lopussa perehdytään valmiiseen ohjekorttiin.

6.1 Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Rikostorjunnassa tärkeimmät ongelma-alueet on pyrittävä tunnistamaan mahdollisimman tehokkaasti, jotta toimintaohjelma voidaan muodostaa (Kiehelä & Raivola 1996, 142-143). Lähisuhdeväkivalta on vakava ongelma, ja usein pitkittyy ilman varhaista avun saamista. Poliisi on usein ensimmäinen viranomainen, jonka lähisuhdeväkivaltaa kokenut kohtaa, jolloin poliisin toiminnalla voi olla ratkaiseva merkitys lähisuhdeväkivallan kierteen katkaisemisessa. Poliisilain 872/2011 6:1 § mukaan poliisiin tulee ensisijaisesti pyrkiä pitämään yleistä järjestystä kehotusten ja käskyjen lisäksi myös neuvoin. Kirjallisuuskatsauksessa tuli kuitenkin ilmi, että poliisin kenttäpartioiden tiedot tarjolla olevista tukipalveluista voivat kuitenkin olla heikkoja, jolloin he eivät välttämättä osaa ohjata asiakasta hänelle soveltuvan avun piiriin.

Aineistosta muodostui kuva poliisista moniosaaja, jonka lain määräämä tehtäväkenttä on hyvin laaja: hälytys- ja valvontasektorilla toimivat poliisit saattavat hoitaa tuhatkin hälytystehtävää vuoden aikana, joista lähisuhdeväkivaltaan liittyvät tehtävät ovat vain yksi monista erilaisista tehtävämuodoista. Lisäksi kentällä työskentelevät poliisit saattavat kokea monenlaista kuormitusta: epäsäännöllinen kolmivuorotyö, pitkät vuorot ja kovat paineet esimerkiksi laillisuusvalvonnasta vaikuttavat väistämättä tehtävien hoitoon ja omaan jaksamiseen, ja työpaineet voivat ajoittain olla kovia, mikä vaikuttaa väistämättömästi myös siihen, miten poliisina työskentelevä ehtii tehtävien ohessa tai vapaa-ajallaan perehtyä erilaisiin ohjeisiin. (Huhtasalo ym. 2003, 48; Nygård 2019, 16; Sartanen 2019.) Suomen Poliisijärjestöjen liiton jäsenkyselyssä yli 90 prosenttia poliiseista on havainnut uupumista työyhteisössään. Vastanneet poliisit myös kokivat resurssipulan vuoksi riittämättömyyden tunnetta, joka rasittaa henkisesti. (Nygård 2019, 16-17.)

Fagerlundin tutkimuksessa (2016, 48) Sisä-Suomen poliisilaitoksen alueella poliisipartiot olivat puolen vuoden tarkastelujaksolla kutsuneet paikalle sosiaaliviranomaiset 15 prosentissa, ambulanssin 15 prosentissa ja pelastustoimen alle 1 prosentissa perheväkivallaksi luokitelluista tapauksista. 77 prosenttiin tapauksista ei liittynyt muita viranomaisia. Tutkimuksen mukaan tietojen antaminen auttamistahoista ja avun piiriin ohjaaminen ei ollut yleistä: 65 prosentissa auttamistahoista ei tiedotettu lainkaan, 18 prosentissa tapauksista kerrottiin sosiaalipäivystyksestä, 5 prosentissa Rikosuhripäivystyksestä, alle 1 prosentissa Setlementti Naapurin Perheväkivaltaklinikasta, Ensi- ja turvakodista 6 prosentissa ja jostain muusta kuten yleisesti sairaanhoidosta tai AA-liikkeestä 16 prosentissa. Auttamistahoista kertomisen todennäköisyyttä ei tutkimuksen mukaan lisännyt se, että kohteessa oli käyty jo useammin. Ensi- ja turvakotien liiton (2019) mukaan vuonna 2017 vain 6 prosentissa tapauksista asiakkaan oli turvakotiin ohjannut poliisi. Kirjallisen aineiston perusteella hälytys- ja valvontasektorilla toimivat poliisit eivät siis säännönmukaisesti ohjaa asiakkaita avun piiriin.

Kirjallisuuskatsauksen aineiston mukaan asianomistaja voi kokea, ettei häntä auteta riittävästi, mikäli rikoksen ja seuraavan viranomaiskontaktin välillä venyy pitkäksi eikä asianomistaja tällä välillä saa tilanteeseensa mitään apua tai tukea. Tämä taas on omiaan johtamaan ajatusmalliin, jossa rikoksesta ilmoittaminen tuntuu turhalta, kun asianomistaja ei koe saaneensa riittävää muutosta, vaikka akuutti tilanne saatettiin ratkaista. Edellä kuvatun kaltainen kokemus taas altistaa ihmisen alistumaan tilanteeseensa ja kokemaan ettei häntä voida auttaa. Pahimmillaan voimattomuuden tunne johtaa rikoskierteen jatkumiseen ja piiloon jäämiseen, kun toistuvasti rikoksen uhriksi jäänyt ei enää ilmoita uusista rikoksista ajatellessaan, ettei ilmoittaminen auta häntä (Huhtasalo ym. 2003, 12, 20; Niemi-Kiesiläinen 2004, 117, 44; Väätti 2019)

Varhaiset ja riittävät tukitoimet paitsi auttavat uhria selviämään tapahtuneesta rikoksesta, ne myös ennaltaehkäisevät uusia vastaavia rikoksia muuttamalla tilannetta, jossa alkuperäinen väkivalta tapahtui. Kun toimia kohdistetaan samaan aikaan kaikkiin asianosaisiin tarjoamalla asianomistajalle tukea ja saattamalla rikosentekijä rikosvastuuseen, saavutetaan tehokkain vaikutus ja pienennetään haitallisen kierteen muodostumisen riskiä. Esimerkiksi Fagerlundin tutkimuksen (2016, 5) mukaan lähes tuhannesta tutkitusta perheväkivaltatehtävästä kolmannes oli toistuva, ja kohteessa oli käyty vähintään kahdesti tutkimusjaksona olleen puolen vuoden aikana. Kirjallisuuden (Laapio 2005; Fagerlund 2016) perusteella poliisit myös kokevat turhautumista niin kutsuttuihin vakioasiakkaisiin, jotka aiheuttavat toistuvia lähisuhdeväkivaltatehtäviä.

Kirjallisuuskatsauksessa ilmeni, että rikostorjunnassa toimenpiteiden vaikutukset näkyvät usein vasta pitkällä aikavälillä, mikä tekee niiden arvioinnista hankalaa (esim. Kiehelä & Raitola 1996, 145). Ohjekortin vaikuttavuuden arviointi on siis tässä vaiheessa vielä haastavaa, sillä hyöty ei ole mitattavissa nopeasti, sillä väkivaltaisesta suhteesta irtautuminen ja väkivaltaisen käytöksen lopettaminen saattaa olla pitkä prosessi, vaikka asianomainen pääsisi avun piiriin nopeasti. Kattava vaikuttavuuden arviointi on mahdollista vasta useamman vuoden päästä tehtävällä tilastokatsauksella ja tukipalveluiden tuottajien haastatteluilla.

6.2 Haastattelujen tulokset

Opinnäytetyössä käytin aineiston keräämiseen teemahaastatteluja. Valitut teemat olivat lähisuhdeväkivalta poliisitehtävänä, avun piiriin ohjaaminen sekä arvio ohjekortista. Lähisuhdeväkivalta poliisitehtävänä kuvautui haastatteluissa varsin poikkeavana poliisitehtävänä sen yleisyydestä huolimatta. Haastatteluissa tuli ilmi, että kenttäpoliisin näkökulmasta kotona tapahtuvat tehtävät, joihin liittyy potentiaalisesti väkivaltaa, ovat työturvallisuusnäkökulmasta haastavia tehtäviä joihin kenttäjohtaja saattaa määrätä useamman partion lisäresurssiksi. Lähisuhdeväkivaltatehtävät ovat usein henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, joita poliisi voi pitää vaativina. (Sartanen 2019.) Haastateltavat tunnistivat myös niin sanottuihin monion-

gelmaisiiin perheisiin ja parisuhteisiin liittyviin lähisuuhdeväkivaltatehtäviin liittyvän turhautumisen: poliisit voivat kokea, ettei heidän toiminnastaan ole apua väkivallan katkaisemiseen vaan samat ihmiset ovat poliisin kanssa tekemisissä jatkuvasti lähisuuhdeväkivallan vuoksi (Sartanen 2019; Väätti 2019).

Tärkeimmiksi alkutoimenpiteiksi lähisuuhdeväkivaltatehtävällä haastateltavat linjasivat akuutin väkivallan pysäyttämisen ja tilanteen rauhoittamisen, esitutkinnan aloittamisen turvaamisen erillisillä puhutuksilla sekä uhrin lääkäriin ohjaamisen ja pakkokeinojen harkinnan esimerkiksi epäillyn tekijän kiinnioton sotkemisvaaran vuoksi (Sartanen 2019; Väätti 2019). Tämän jälkeen uhrin turvallisuus olisi tärkeä varmistaa, mutta tässä nousee esiin heikko tietämys tukipalveluista kuten turvakodeista, ja monesti kenttäpoliisi saattaa lähinnä ohjata uhrin hakeutumaan sukulaisten tai tuttujen luokse, mikäli kotona on turvatonta oleskella (Sartanen 2019). Väätin (2019) mukaan tärkeää olisi myös, että varmistettaisiin, että paikalta poistuva uhri ottaa mukaan tärkeimmät tavaransa, ettei tekijä voi kiristää esimerkiksi asuntoon jäävillä tavaroilla tai lemmikeillä.

Avun piiriin ohjaamisen käytänteistä haastatteluissa ilmeni monenlaisia toimintamalleja. Esimerkiksi uhrille saatetaan tarjota Rikosuhripäivystyksen tai vastaavan palvelun käyntikortti ja kehottaa häntä ottamaan yhteyttä päivystyksen puhelinpalveluun, josta uhri voidaan ohjata eteenpäin. Muina keinoina mainittiin sosiaalipäivystyksestä neuvon kysyminen, kaupungin kriisivuon piiriin ohjaaminen ja ehkä yleisempinä kehotus tukeutua lähipiirin tukeen. Käytännöt kuitenkin eriävät suuresti tehtäviä vastaanottavien partioiden välillä, eikä yhtenäistä ohjeistusta tunneta. (Sartanen 2019; Väätti 2019.) Poliisi täyttää lähisuuhdeväkivaltatapauksesta rikosilmoituksen, mikäli siihen on aihetta, mutta tällä ei ole viran puolesta velvoitetta ilmoittaa asiasta kolmannelle taholle lastensuojeluilmoitusta lukuun ottamatta, mikäli väkivalta kohdistuu alaikäiseen tai perheessä on alaikäisiä lapsia (Sartanen 2019).

Poliisin rikostutkinnassa tilanne on huonontunut viime vuosina: esimerkiksi rikosten tutkintaajat ovat kasvaneet merkittävästi: vuonna 2008 keskimääräinen tutkinta-aika oli 79 vuorokautta kun vuonna 2017 tutkinta-aika oli venynyt 125 vuorokauteen (Sisäministeriö 2019). Viive rikosilmoituksen kirjaamisen ja varsinaisten esitutkintatoimien käynnistymisen välillä saattaa olla pitkä, jolloin asianomistaja eli rikoksen uhri voi jäädä pitkäksi aikaa ilman tukea ja tarvitsemiaan palveluja (Väätti 2019). Rikostutkinnan ruuhkista eivät kaikki kenttäpoliisit ole kuitenkaan tietoisia, jolloin kentällä työskentelevä poliisi voi virheellisesti olettaa, että lähisuuhdeväkivallan uhri saa tutkintaprosessin myötä apua nopeasti tilanteen jälkeen (Sartanen 2019), vaikka ajoittain ruuhka-aikoina ensimmäiseen kontakti rikostutkijaan voi tapahtua pahimmillaan kuukausia tapahtuman jälkeen (Väätti 2019). Haastatteluissa esitettiin myös, että sekä kentän tehtävien että rikostutkinnan juttupaine vähenisi, mikäli monien perheiden ja parien lähisuuhdeväkivallan kierre saataisiin katkaistua ajoissa oikein kohdennetuilla tukitoimilla (Sartanen 2019; Väätti 2019).

Haastatteluissa ohjekorttia arvioitiin kaiken kaikkiaan hyödylliseksi työvälineeksi. Hälytys- ja valvontasektorilla työskentelevien konstaapelien haastatteluissa haastateltavat arvioivat opinäytetyön aiheena olevan ohjekortin olevan kenttäpoliisin käytössä hyödyllinen tai erittäin hyödyllinen työväline. Tukipalvelujen laajasta määrästä eivät palautetta antaneet olleet tietoisia, eivätkä siitä, että kenttäpoliisi voisi olla proaktiivinen asiakkaan yhteystietojen välityksessä tukipalveluille. Sitaatit ovat haastatteluista.

On kätevää, että kaikki [tukipalvelut] on samassa paikassa, ettei joudu siinä keikalla sitten etsimään mitään numeroita jostain netistä, kun on kuitenkin kiire.

Ei ollut kyllä mitään tietoa että poliisi voisi itse soittaa tai lähettää sähköpostia asiakkaan puolesta.

En tiennyt suurimmasta osasta noista [ohjekortin] palveluista, että niitä on noin paljon, varsinkaan turvakoteja.

En tiennyt että lävän [HPL:n lähisuhdeväkivaltaryhmän] tutkinta on noin tukossa. Jos olisin tiennyt niin varmaan olisin eri lailla yrittänyt auttaa tai tehdä edes jotain, ajattelin että ne sieltä [lähisuhdeväkivaltaryhmästä] soittelee uhrille joskus parin päivän sisään. Mutta ilmeisesti [uhrit] jääkin aika tyhjän päälle sitten pitkäksi aikaa.

Haastatteluissa ohjekortin kokoa pidettiin hyvänä, sillä se mahtuu olemaan koko ajan mukana ja on helposti esiin otettavissa, toisin kuin sähköpostiin lähetetyt ohjeet, joita ei usein pysty lukemaan tilanteen aikana. Haastatteluissa tuli ilmi myös se, että on hyvä, että toimijat näkyvät yhdessä paikassa eikä kenttäpoliisin tarvitse muistaa yksittäisiä palveluntarjoajia. Ylipäättäen ohjekorttiin suhtauduttiin hyvin positiivisesti ja sitä pidettiin hyödyllisenä työvälineenä, joka haastateltujen mukaan todennäköisesti parantaa asiakkaiden tukipalvelujen piiriin ohjaamista.

6.3 Ohjekortti

Ohjekorttia suunniteltaessa pyrittiin alusta lähtien huomioimaan loppukäyttäjän eli kenttäpoliisin tarpeet. Kenttäpoliisilla on työasussaan ja tehtävillään mukanaan huomattavan paljon varusteita, joten paksu ja kattava ohjevihko ei olisi ollut ratkaisuna mielekäs. Pieni koko, lyhyt ja ytimekäs sisältö ja käytön helppous olivat suunnittelun lähtökohtia. Nykyaikana ei myöskään ole tarpeen kantaa mukanaan kaikkea aiheesta saatavilla olevaa tietoa, vaan riittää kun kortilla on poliisipartiolle tai rikoksen uhrille muistiapuna toimivat tukipalveluiden nimet ja yhteystiedot, joiden avulla voidaan hakea lisätietoa verkosta tai puhelimitse.

Ohjekortti on jaettu kahteen puoleen, josta opinnäytetyössä käytän nimiä A-puoli (Liite 4), joka sisältää asiakkaalle jaettavaa informaatiota, sekä B-puoli (Liite 5), jossa on ohjeita korttia käyttävälle kenttäpartiolle. Ohjekortin tarkoituksena on tarjota helppo ja yksinkertainen ratkaisu lähisuhdeväkivallan uhrin tai tekijän kohtaavalle poliisipartiolle. Tarkoitus on keventää yksittäisen poliisin taakkaa muistaa eri palveluntuottajien olemassaolo ja erityisalut ja siten laskea kynnystä avun tarjoamiseen ja avun piiriin ohjaamiseen. Tällä taas pyritään edelleen auttamaan väkivaltaa kokenutta henkilöä toipumaan tapahtuneesta ja tarjoamaan hänelle tukea raskaassa rikosprosessissa.

Ohjekortista päätettiin tehdä laminoitu tai muovinen, kaksipuoleinen ja noin A6-kokoinen, sillä paperiset kortit helposti häviävät tai likaantuvat ja ovat usein lopussa. Taskussa kannettavasta kortista on myös syytä tehdä kulutusta kestävä, jolloin laminoitu tai muovikortti on parempi kuin paperinen tai pahvinen vihko. Epäsäännöllisten työaikojen ja kiireisen työrytmin vuoksi poliisille voi olla haastavaa hankkia kertakäyttöisiä kortteja apua tarjoavilta tahoilta. Kerran työasun taskuun jaettava kortti on käytännöllinen ja pitkäikäinen ratkaisu. Kortin ajateltu käyttötapa on antaa asiakkaan ottaa kuva kortista esimerkiksi puhelimellaan, tai kopioida kortilta tilanteeseen sopivat yhteystiedot vaikkapa muistivihosta irti repäistylle sivulle. Vastaavia taskukortteja on jo käytössä muihin tehtäviin, kuten huumausaineiden tunnistamiseen, ja ne on organisaatiossa todettu käytännöllisiksi (Sartanen 2019).

Kortin A-puolelle valittiin 14 palvelua, joiden arveltiin haastattelujen ja kirjallisuuden perusteella olevan vaikuttavuudeltaan parhaat. Valitut tukipalveluntarjoajat ovat pääkaupunkiseudun kuusi turvakotia, Pääkaupunkiseudun Turvakoti ry:n Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö, Rikosuhripäivystys, Nollalinja, Kriisikeskus Monika, Tukikeskus Varjo, Väkivaltaa kokenee miehet -hanke, SUVANTO-linja sekä Naisten Linja. Naisten linjalta mainittiin vielä erikseen heidän pitämänsä Moninaisuuspäivystys sekä Romanipäivystys. Palvelut valittiin luotettavuuden ja vaikuttavuuden perusteella perustuen kirjallisuuskatsaukseen ja asiantuntijahaastatteluihin. Ideologiset palvelut kuten kirkkokuntien tarjoamat tukitoimet jätettiin pois, sillä viranomaisen kantamaan materiaaliin haluttiin mahdollisimman neutraaleja sekä uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumattomia tahoja. Valitut palvelut ovat esimerkiksi viranomaisen rahoituksen piirissä, pitkään toimineita tai jo lähisuhdeväkivaltaryhmän kanssa yhteistyötä tehneitä tahoja.

Kortin A-puolelta jätettiin pois kohdennetut palvelut lähisuhdeväkivallan tekijälle. Näimme toimeksiantajan kanssa riskiksi, että esimerkiksi puolisoaan kohtaan väkivaltainen henkilö päätyy häiriköimään turvakoteja puolisonsa löytämisen toivossa. Kuitenkin esimerkiksi Lähisuhdeväkivaltatyön yksiköstä saavat apua myös väkivaltaa käyttäneet. Lisäksi kortin B-puolella on Miessakit ry:n ylläpitämän Lyömättömän Linjan yhteystiedot, joka auttaa lähisuhdeväkivaltaan syyllistyneitä miehiä.

Kortin B-puolelle muotoutui ohjeita viranomaisille ja palvelut valittiin sen perusteella, voiko kentällä lähisuhdeväkivaltatehtäviä hoitava poliisi olla itse aktiivinen asiakkaan puolesta. Toimijoiksi valikoituivat Rikosuhripäivystys, Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö, SOPU-työ, Nollalinja ja Lyömätön Linja. B-puolessa on A-puolta enemmän informaatiota toimijaa kohden, jolloin toimijoiden määrä jäi tilanahtaudenkin vuoksi vähäisemmäksi kuin A-puolella. Opinnäytetyön raportissa ohjekortin B-puolen viranomaisohjeet ja tukipalvelujen suorat yhteistiedot on sensuroitu turvallisuussyistä.

B-puolella valitun tukipalvelun nimen alla ovat palvelun yhteistiedot ja metodi, jolla poliisi voi olla yhteydessä palveluun. Rikosuhripäivystyksen, Lähisuhdeväkivaltatyön yksikön, Lyömättömän Linjan ja SOPU-työn kohdalla poliisi voi asiakkaan luvalla jättää tämän yhteistiedot toimijalle, jolloin palveluntarjoaja ottaa yhteyttä asiakkaaseen ilman, että asiakkaan tarvitsee huolehtia yhteydenotosta vaikeassa tilanteessa. Lisäksi B-puolella mainitaan Nollalinja, jonne soittamalla viranomais tai asiakas voi saada reaaliaikaisen kuvan pääkaupunkiseudun turvakotien tilanteesta ja saada ohjeita asiakkaan ohjaamiseen.

Kiehelän ja Raivolan (1996, 144) mukaan myös rikostorjunnan toimenpiteiden yhteensovittaminen edellyttää tavallisesti myös eri sidosryhmien yhteistyötä ja tiedonvaihtoa, joka itsessään asettaa taktisia ongelmia paikallistasolla. Vaikka lähisuhdeväkivaltaryhmä ja hälytys- ja valvontasektori toimivat samassa poliisilaitoksessa, on niiden työtavoissa kuitenkin eroavaisuuksia, jolloin vaaditaan yhteistyötä, jotta ohjekortin käyttöönotto ja käytön koulutukset saadaan onnistumaan. Uuden työvälineen, kuten työn aiheena olevan ohjekortin, käyttöönotto vie aikaa ja käytön kattavuus paranee vasta organisaation toimintatapojen muuttuessa kohti ohjekortin laajempaa käyttöä ja tukipalveluihin ohjaamista.

7 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyön ajatus muodostui turvallisuusalan opintojeni aikana. Kipinä työlle lähti rikostorjunnan kurssilta vuonna 2015, jolloin toteutin kurssin lopputyönä analyysin palkitusta Hull Domestic Abuse Partnership -rikostorjuntaprojektista (Hull DAP). Työssä referoin Hull DAP -projektia sekä analysoin sen soveltuvuutta Suomen oloihin, sekä selvitin suomalaisia vastaavia palveluita. Haastatellessani suomalaista vanhempaa konstaapelia poliisin käytänteistä Hull DAP -projektia varten tuli ilmi, ettei haastateltavan poliisilaitoksella ollut juurikaan työkaluja tai osaamista lähisuhdeväkivallan uhrien avunohjaukseen rikosuhripäivystyksen käyntikortteja lukuun ottamatta. Näkemys toistui myöhemmin tavatessani muita poliiseja opintojen ja työn merkeissä.

Aloitin opinnäytetyön 2019 helmikuussa kirjallisuuskatsauksella ja lähisuhdeväkivallan uhreille tarkoitettujen palvelujen nykytilan kartoittamisella, ja pohdin, olisiko aiheesta opinnäyte-

työksi. Otin yhteyttä Helsingin poliisilaitoksen lähisuhdeväkivaltarikosryhmään, jonka edustajan kanssa kartoitimme tarpeen ohjekortille ja otimme selvää eri palveluista. Aloitin varsinaisen opinnäytetyöprosessin alustavalla opinnäytetyön suunnitelmalla.

Opinnäytetyössä haastateltavaksi valikoituivat toimeksiantajan edustajana toimiva rikosylikonstaapeli, jota haastattelin opinnäytetyöhön kahdesti (Liite 1), sekä entinen kenttäryhmän esimiehenä toiminut ylikonstaapeli (Liite 2). Haastattelut olivat teemahaastatteluja, jotka suoritettiin maaliskuussa sekä toukokuussa henkilökohtaisilla tapaamisilla. Haastattelujen teemat oli päätetty etukäteen, mutta haastateltaville annettiin myös tilaa omien näkemyksiensä esiintuomiseen. Lisäksi kortin toimivuudesta haastateltiin Helsingin poliisilaitoksen kenttäryhmän työntekijöitä lyhyillä teemahaastatteluilla prosessin loppupuolella toukokuussa (Liite 3). Haastateltavat saivat halutessaan olla anonyymejä, joka lisää haastattelujen luotettavuutta.

Teoriapohja opinnäytetyöhön hankittiin kirjallisuuskatsauksella, joiden pohjalta määritettiin tutkimuskysymykset sekä teemahaastattelujen kysymykset asiantuntijahaastatteluja varten. Kirjallisuuskatsauksessa saatua materiaalia analysoitiin teemoittelemalla, joka toteutettiin tekstinkäsittelyohjelmalla lisäämällä soveltuvaa aineistoa ennakolta valittujen teemojen alle. Teemoja myös muutettiin aineiston kertyessä ja tiedon lisääntyessä. Näin muodostettiin opinnäytetyön teoreettinen viitekehys. Asiantuntijahaastatteluiden avulla pyrittiin löytämään tarkeentavaa tietoa tutkimuskysymyksiin sekä teoreettiseen viitekehukseen, sekä antamaan lopullista muotoa ohjekortille. Valittu haastattelumenetelmä eli teemahaastattelu antoi tarpeellista tietoa haastattelussa, sekä antoi haastateltaville mahdollisuuden tuoda omia näkemyksiään esiin.

Haastattelukysymykset rakentuivat ennalta valittujen teemojen ympärille (Liitteet 1, 2 & 3). Haastattelujen teemat olivat lähisuhdeväkivalta poliisitehtävänä, avun piiriin ohjaaminen sekä ohjekortin arvioit. Analysoin jokaisen yksilöhaastattelun erikseen teemoittain, jonka jälkeen tein haastatteluiden tuloksista yhteenvedon, kun kaikki haastattelut olivat käyty. Kerätyn materiaalin analyysia tehtiin työn edetessä sitä mukaa, kun aineistoa kertyi. Kerättyä aineistoa ryhmitettiin haastattelujen muistiinpanoista ja kirjallisuudesta tekstinkäsittelyohjelmalla jäseneltyjen teemojen alle. Haastatteluista litteroitiin vain teeman mukaan keskeisemmäksi määriteltyjä asioita, joista osaa käytettiin sitaatteina opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön aiheena olevaan ohjekorttiin tulevia lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tarjolla olevia tukipalveluita määriteltiin työn edetessä. Palvelut valittiin luotettavuuden ja vaikuttavuuden perusteella perustuen kirjallisuuskatsaukseen ja asiantuntijahaastatteluihin. Lisäksi useampaan palveluntarjoajaan otettiin yhteyttä, jolla varmistettiin heidän suostumuksensa olla mukana ohjekortissa, sekä kysyttiin B-puolelle suoriayhteistietoja joihin poliisi voi

tehdä yhteydenottopyynnön. Varsinaisen ohjekortin muotoilu aloitettiin toukokuussa. Muotoilu tapahtui tekstinkäsittelyohjelmalla, ja sen eri versioista kysyttiin palautetta toimeksiantajalta.

Opinnäytetyöprosessin loppupuolella toukokuussa ohjekorttia esiteltiin seitsemälle satunnaisesti valituille poliisin hälytys- ja valvontasektorilla työskentelevälle konstaapelille. Keräsin palautetta lyhyillä teemahaastatteluilla (Liite 3). Palautteen perusteella ohjekorttiin tehtiin pieniä muutoksia, esimerkiksi lisättiin otsikko turvakotien yhteistietojen yhteyteen sekä täsmennettiin Pääkaupunkiseudun turvakoti ry:n Lähisuhdeväkivaltatyön yksikön palveluntarjoajaa, jottei syntyisi sekaannusta Poliisin lähisuhdeväkivaltaryhmän kanssa.

Toimeksiantajalle ohjekorttia esiteltiin toukokuun lopussa. Toimeksiantaja oli valmiiseen työhön tyytyväinen, sillä toimeksiantajan mukaan prosessi konkreettisesti kehitti työelämää ohjekortin ollessa selkeästi hyödyllinen työkalu kenttätehtävissä toimiville konstaapeleille. Suunnitelmana jatkon kannalta on, että Helsingin poliisilaitoksen lähisuhdeväkivaltaryhmä painaa kortteja kenttähenkilökunnan käyttöön, ja kortin palveluista sekä yhteydenottopyyntöjen teosta järjestetään lyhyitä koulutuksia henkilökunnalle, jotta kortin käytöstä tulee mahdollisimman sujuvaa. Opinnäytetyö valmistui kesäkuun alussa.

8 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyön johtopäätöksiä sekä pohdin mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

8.1 Johtopäätöksiä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä tukipalveluja Helsingin alueen asukkaille on saatavilla: tämä muodostuikin ensimmäiseksi tutkimuskysymykseksi. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastattiin kirjallisuuskatsauksen ja haastattelujen avulla. Analyysissä nousi esiin selkeä palvelujen määrään ja laadun kasvu lähivuosina: kirjoittaessani kotimaisia lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijän tukipalveluja vuonna 2015 Hull DAP -rikostorjuntaprojektia varten, oli palvelutaso Helsingin alueella paljon niukempi. Esimerkiksi Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) ansiosta on perustettu uusia turvakoteja, sekä avattu maksuton 24/7 puhelinpalvelu Nollalinja. Lisäksi maahanmuuttajien ja muiden erityisryhmien palvelut ovat lisääntyneet.

Toinen tutkimuskysymys käsitteli sitä, miten poliisin kenttäpartio voisi parantaa lähisuhdeväkivallan uhrin tai tekijän ohjautuvuutta näiden tukipalvelujen piiriin. Toiseen tutkimuskysymykseen vastauksia sain erityisesti haastatteluilla, että Monica Fagerlundin Poliisiammattikor-

keakoululle 2016 tuottamasta tutkimuksesta Lähisuhdeväkivalta poliisin perheväkivaltatehtävillä, joka oli osa Sosiaali- ja terveysministeriön Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelmia. Sekä poliisin asiantuntijahaastattelussa että esimerkiksi Fagerlundin 2016 tutkimuksessa tuli ilmi, ettei poliisi säännönmukaisesti ohjaa lähisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä tukipalveluiden piiriin, ja osan poliisikunnasta tiedot saatavilla olevista palveluista ovat heikot. Opinnäytetyössä uutta tietoa saatiin erityisesti kehittämistarpeiden osalta, eli tiedon lisäämisen tarpeellisuudesta kenttäpoliiseille lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tukipalveluista.

Yhteiskunnallisesti lähisuhdeväkivaltaa on pitkään pidetty perheen sisäisenä asiana, vaikka sillä on monia seurauksia esimerkiksi poliisin resurssien käyttöön. Haastattelussa ja kirjallisuudessa kävi ilmi, että poliisi kokee myös turhautumista resurssien kohdentamisesta perheisiin ja pareihin, joilla väkivalta on toistuvaa, kun poliisin resursseja pidettiin muutenkin niukoina (esim. Laapio 2005; Sartanen 2019). Näin ollen varhainen avun tarjoamisella lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille olisi myös yhteiskunnallisesti merkittävä vaikutus poliisin resurssien vapautuessa toistuvista lähisuhdeväkivaltatehtävistä ja rikostutkinnoista muihin tehtäviin.

Ohjekortti kenttätöissä toimiville konstaapeleille luotiin vastaamaan tarvetta jakaa informaatiota tukipalveluista asiakkaille. Välittömästi tapahtumahetken jälkeen lähisuhdeväkivallan uhrin, ja myös tekijän mielentila voi olla järkkynyt, jolloin sanallisen informaation vastaanottaminen voi olla heikentynyt, jolloin kamerakännällä talteen otettu kuva ohjekortista (A-puoli) voi toimia muistutuksena esimerkiksi seuraavana päivänä. Lisäksi kenttätöitä tekevä konstaapeli voi oman harkintansa mukaan olla itse yhteydessä esimerkiksi turvakotiin ohjekortin B-puolen informaation mukaan, sekä jättää asiakkaan suostumuksella hänen nimensä ja puhelinnumerossa esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen tai Pääkaupunkiseudun turvakoti ry:n Lähisuhdeväkivaltatyön yksikön päivystyspuhelimeen, jolloin asiakkaan ei tarvitse itse soittaa arkaluontoisesta asiasta saadakseen tukea ja apua. Ajatus kortista on otettu innostuneesti vastaan toimeksiantajataholla.

Eräänä pitkän ajan haasteena on ohjekortin ohjeiden päivitys muutaman vuoden sisällä, jotteivat tiedot pääse vanhenemaan. Ohjekortin päivitys jää toimeksiantajan vastuulle. Valtakunnalliset puhelinnumerot kuten Rikosuhripäivystyksen tai Nollalinjan eivät onneksi yleensä muutu, mutta pienempien toimijoiden yhteistiedot saattavat vaihtua herkemmin. Työn tekijänä tietenkin toivon, että kortti on mahdollisimman pitkäikäinen ja tuottaa hyötyä monta vuotta.

8.2 Jatkotutkimusaiheita

Luontevaksi jatkotutkimusaiheeksi jää kortin vaikuttavuuden arviointi sen käytön myötä: onko tukipalvelujen käyttäjien määrässä Helsingin alueella tapahtunut muutosta, miten kenttäpoliisit kokevat kortin käytön ja siitä saatavan hyödyn sekä millaisia kokemuksia asiakkailta on ohjekortista. Lisäksi tarkastelemalla lähisuhdeväkivallan ja uusvien väkivaltatapausten määrää, voitaisi esittää arvioita suuremmista kehityssuunnista, joihin kortilla on vaikutusta. Vaikuttavuuden arviointi on kuitenkin mielekästä jättää myöhempään ajankohtaan, jotta korttia käyttävä organisaatio saa riittävästi aikaa muuttaa toimintatapojaan ja -kulttuuriaan ja kortin käyttö ehtii yleistyä.

Toinen mahdollinen jatkotutkimusaihe olisi selvittää poliisien kokemusta siitä, ovatko tarjolla olevat tukipalvelut riittävän kattavia. Tällä hetkellä kenttäpoliisien tietämys lähisuhdeväkivallan uhreille tarjolla olevista tukipalveluista arvioidaan Poliisin organisaatiossa melko huonoksi (Sartanen 2019; Väätti 2019). Kun työn aiheena oleva kortti yleistyy käytössä, myös lähisuhdeväkivallan uhreja kohtaavien poliisien näkemys tukipalveluiden riittävydestä ja sopivuudesta voisi olla mielenkiintoinen tutkimuskohde.

9 Oman työn arviointi

Työssä menetelminä käytettiin kirjallisuuskatsausta sekä teemahaastatteluja, jotta opinnäytetyölle relevanttia tietoa saatiin mahdollisimman laajasti. Menetelmätriangulaatiolla pyrin lisäämään tulosten luotettavuutta. Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät soveltuvat tutkimukseen. Aineistonkeruumenetelminä käyttämäni kirjallisuuskatsaus sekä haastattelut antoivat riittävästi ajankohtaista sekä luotettavaa tietoa aiheesta, josta sitä on hyvin vähän saatavilla. Kattavampi aineisto olisi ollut käytännössä saatavilla ainoastaan keräämällä laajempi informaatio suoraan poliiseilta, mikä olisi kuitenkin ollut hyvin vaivalloinen projekti, sillä tutkimuskohteita ei tilastoida nykyhetkellä käytännössä ollenkaan.

Tulosten luotettavuus olisi voinut parantua, mikäli opinnäytetyössä olisi haastateltu laajempaa asiantuntijajoukkoa, esimerkiksi tukipalvelujen tuottajia, mutta päädyin kuitenkin pitämään näkökulman poliisityössä työn annetun laajuuden vuoksi. Työssä oli alun perin tarkoitus haastatella viranomaisia laajemmin, mutta tapaamisten järjestämisessä oli aikataulullisia haasteita. Jatkotutkimuksessa poliisin toimintaa voisi arvioida laajemmalla katsauksella tukipalveluiden tuottajien näkemyksiä ja kokemuksia selvittämällä. Arvioin käyttämäni lähdemateriaalin luotettavaksi, sillä valtaosa tutkimuksessa hyödyntämistäni teoksista oli viranomaisorganisaatioiden kuten Poliisin tai eri ministeriöiden julkaisuja kuten käsikirjoja ja puoleettomia tutkimuksia, joita ovat laatineet riippumattomat asiantuntijat. Lisäksi aineiston valinnassa pyrittiin ajankohtaisuuteen sekä hyödyntämään kotimaisia tutkimuksia.

Asiantuntijatahona toimiva Helsingin poliisilaitoksen lähisuhdeväkivaltaryhmä on opinnäytetyön kannalta luotettava taho arvioimaan kenttäpoliisin omaa toimintaa ja osaamista tukipalveluihin ohjaamisessa, koska kenttätoiminnan onnistuminen lähisuhdetehtävillä keventää lähisuhdeväkivaltaryhmän kuormitusta, jolloin lähisuhdeväkivaltaryhmällä on luonnollinen intressi parantaa kenttätoimijoiden työtä. Myöskään toisella asiantuntijana haastatellulla taholla eli kenttäryhmän ryhmänjohtajana toimineella ylikonstaapelilla ei ole intressiristiriitaa antaa kenttätoiminnasta virheellistä kuvaa, koska ylikonstaapeli on juuri siirtynyt toisiin tehtäviin. Työn eettisyyttä ja luotettavuutta tukee allekirjoittaneen laaja tutustuminen taustamateriaaliin ja alan kirjallisuuteen, sekä itsereflektointi tutkijana.

Opinnäytetyö vastaa asettamiani tavoitteita työn laajuudelle ja sisällölle. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi oli erittäin mielenkiintoinen ja antoisa, ja pääosin nautin kirjoittamisen pariin uppoutumisesta. Aikataulullisesti opinnäytetyön kanssa oli haasteita, mutta toimeksiantajan kanssa sovitussa aikataulussa on pysytty. Eniten aikataulullisia haasteita aiheuttivat toimeksiantajan kiireet, jotka tosin suurimmaksi osaksi olivat tiedossa ennakkoon. Työ toteutettiin nopealla aikataululla.

Opinnäytetyön tuotos on myös toteuttamiskelpoinen eikä vaadi kohtuuttomia resursseja poliiseilta: minulle oli tärkeää pystyä toteuttamaan työ kuormittamatta toimeksiantajaa liikaa. Poliisin resurssit ovat jo nykyisellään hyvin tiukat ja työ ei palvelisi tarkoitustaan, mikäli sen toteuttaminen olisi vaatinut poliisilta toimia joiden tekeminen olisi ollut pois poliisin omista töistä. Työn tarkoituksena on kuitenkin ensisijaisesti keventää poliisin työtaakkaa ja helpottaa työn tekemistä tarjoamalla yksi työkalu lisää.

Yllätyin työtä tehdessä positiivisesti siitä, miten moninaisia tukipalveluita rikosten uhreille oli tarjolla ja etenkin tietyn tyyppisen väkivallan uhreille ja tekijöille suunnattujen täsmäpalveluiden määrästä ja kirjosta. Työn tekeminen ja tukipalveluihin tutustuminen avasi minulle myös sitä, miten proaktiivinen viranomaisvoima voisi olla uhrin saattamiseksi tukipalveluiden piiriin, sillä olin mieltänyt, että avun hakeminen jää pääasiassa väkivaltaa kokeneen ja apua tarvitsevan vastuulle. Esimerkiksi rikosuhripäivystyksen takaisinsoiton kaltaiset palvelut yllättivät olemassaolollaan ja toivon, että tämä työ auttaa näiden palveluiden olemassaolon saattamista laajempaan tietoisuuteen.

Keskustelut rikosylikonstaapeli Väätin kanssa tarjosivat myös mielenkiintoisen katsauksen lähisuhdeväkivallan rikosprosessiin ja sen erikoispiirteisiin. Työn aikana kehitin varsin laajan ymmärryksen siitä, millaisia pieniä, mutta merkityksellisiä nyansseja lähisuhdeväkivaltaan ja rikosprosessiin liittyy. Väkiältä on mielestäni aina ollut mielenkiintoinen aihe, ja tätä työtä tehdessäni käsitykseni lähisuhdeväkivallasta ja sen ilmentymisestä laajeni huomattavasti. Oli todella mielenkiintoista nähdä miten modernin maailman muutokset, kuten maahanmuutto,

tuovat esiin vanhoja ilmiöitä aivan uudella tavalla. Esimerkiksi kunniaväkivallaksi luokiteltavaa väkivaltaa on esiintynyt kotimaisissa uskonnollisissa- ja vähemmistöryhmissä jo pitkään, mutta maahanmuuton yleistyessä ilmiö on noussut laajempaan keskusteluun ja tietoisuus myös Suomessa aikaisemmin esiintyneestä kunniaväkivallasta on lisääntynyt.

Prosessi on opettanut minulle valtavasti tutkimuksen teosta ja tämän laajuisesta projektiluontoisesta työstä. Koen kehittyneeni myös kirjoittajana, ja kirjoitusprosessin loppua kohden tuottavani koko ajan selkeämpää tekstiä: tarkistusvaiheessa huomasin monia helposti korjattavia virheitä esimerkiksi viittaustekniikassa, mitä loppupään tekstissä ei enää esiintynyt samalla laajuudella. Kaiken kaikkiaan olen iloinen, että sain mahdollisuuden tehdä opinäytetyön näin motivoivasta aiheesta.

Lähteet

Painetut

Airaksinen, T. & Vilkkä, A. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

EU LGBT survey - European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. 2013. European Union Agency for Fundamental Rights. Luxemburg: Publications Office of the European Union.

Hakala, J. 2004. Opinnäytetyöohje ammattikorkeakouluille. Tampere: Tammer-Paino.

Hiitola, J. Anis, M. & Turtiainen, K. 2018. Maahanmuutto, palvelut ja Hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.

Huhtasalo, P. Kuhanen J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona Turvassa: Katkaise väkivallan kierre. Suomen Mielenterveysseura. 2. painos. Vantaa: Dark.

Kiehelä, H. & Raivola, P. 1996. Rikokset - Tilastot ja tutkimus. Poliisin oppikirjasarja. Helsinki: Edita.

Kyllönen-Saarnio, E. & Reet. N. 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Ohje sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Helsinki: Yliopistopaino.

Laapio, M. 2005. Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 24. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Laine. T. 2005. Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino.

Laitinen, A. & Aromaa, K. 2005. Rikollisuus ja kriminologia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Laitinen, M. Kinnunen, J. & Hannus, R. 2017. Valosta varjoon. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Lönnberg Print & Promo.

Lohiniva-Kerkelä, M. (toim.) 2006. Väkivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus. Hämeenlinna: Karisto.

Mäkinen, O. 2005. Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Hämeenlinna: Karisto.

Niemi, J. 2010. Seurusteluväkivalta nuorten kokemana. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Niemi-Kiesiläinen, J. 2004. Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Juva: WS Bookwell.

Nygård, M. 2019. Yli 90 % poliiseista on havainnut uupumista työyhteisössään. Poliisi & Oikeus 1/2019. Suomen Poliisijärjestöjen Liitto. Helsinki: Grano.

Pirttilä-Bäckman, A. Ahokas, M. Myyry, L. & Lähteenoja, S. (toim.) 2005. Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Tampere: Tammer-Paino.

Tauro, T. & Van Dijken, M. 2009. Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Lahti: Aldus.

Åberg, L. 2017. Rikoksen uhrin käsikirja. 3. uudistettu painos. Juva: PS-kustannus.

Sähköiset

Allinen-Calderon, N., Kanervo, M., & Nurmi, R. 2017. Tunnista ja turvaa - Käsikirja väkivallan uhrin auttamistyöhön vastaanottokeskuksissa. Viitattu 21.3.2019.
https://issuu.com/monika834/docs/monika_tunnista-ja-turvaa_small

Ensi- ja turvakotien liitto. Ensi- ja turvakotien liitto lukuina. Viitattu 21.5.2019.
https://ensijaturvakotienliitto.fi/vaikuta-yhteiskuntaan/tilastotietoa/#tilastot_turvakodit_ja_avopalvelut

Fagerlund, M. 2016. Lähisuhdeväkivalta poliisin perheväkivaltatehtävillä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 123. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 21.5.2019.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/115517/Raportti_123_verkko.pdf?sequence

Grönfors, J. 2017. Romanit, eurooppalainen vähemmistö. RIKU-lehti. Viitattu 21.5.2019.
<https://www.riku.fi/fi/riku-lehti/riku-lehti+32017/romanit+eurooppalainen+vahemmisto/>

Himberg, K. 2018. Sisäisen turvallisuuden selonteko. Lapin alueellinen maanpuolustuskurssi nro 52. 1.2.2018. Viitattu 21.5.2019.
http://www.avi.fi/documents/10191/10543650/Himberg+STS_LAMPK_010218_KH.pdf/28274aeb-bd94-4cb5-8374-afafa76d2608

Kouros, K. 2007. Suomessa asuvien muslimien suhtautumisesta perhearvoihin ja perhelainsäädäntöön. Ihmisoikeusliiton selvitys. Viitattu 15.4.2019.
https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2014/05/Suomessa_asuvien_muslimien_suhtautumisesta_perhearvoihin_ja_perhelainsaadantoon_IOL_2007.pdf

Miessakit. Lyömätön Linja. Viitattu 9.5.2019.
https://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/lyomaton_linja

Mannerheimin lastensuojeluliiton Helsingin yhdistys. Sophie Mannerheimin turvakoti. Viitattu 15.5.2019.
<https://turvakotisophie.mll.fi/>

Naisjärjestöjen keskusliitto. Naisjärjestöjen Keskusliiton Lausunto eduskunnan sivistys- ja tie-dejaostolle: HE 123/2018 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019. Viitattu 21.5.2019.
<https://www.tasaarvoteot.fi/ajankohtaista-1977405606/?newsid=615&news-title=Naisj%C3%A4rjest%C3%B6jen+Keskusliiton+Lausunto+eduskunnan+sivistys-+ja+tiedejaostolle%3A+HE+123%2F2018+vp+Hallituksen+esitys+eduskunnalle+valtion+talousarvioksi+vuodelle+2019>

Sisäministeriö. Turvattomuuden tunne ja avunsaanti. Sisäisen turvallisuuden portaali. Viitattu 22.5.2019.
<https://sisänturvallisuus.fi/turvattomuuden-tunne-ja-avunsaanti>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? Viitattu 1.4.2019.
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Turvakotipalvelut lähisuhdeväkivallan uhrin tukena. Viitattu 21.5.2019

<https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut/turvakodit>

Monika-Naiset. Apua väkivaltaa kokeneille. Viitattu 5.5. 2019.
<https://monikanaiset.fi/apua-vakivaltaa-kokeneille/>

Naisten Linja. Naisten puolella. Väkivaltaa vastaan. Viitattu 9.5.2019.
<https://www.naistenlinja.fi/>

Oikeusministeriö. 2014. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien perus- ja ihmisoikeudet Suomessa. Viitattu 11.4.2019.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76543/omso_34_2014seksuaalivahemmistot.pdf?sequence=1

Ojuri, A. & Lahtinen, M. 2015. Ensi- ja turvakotien liitto - Turvakoti työnä. Viitattu 21.3.2019.
http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/turvakoti_tyona/

Poliisilaki 872/2011. Viitattu 18.5.2019.
<https://www.finlex.fi/>

Pääkaupungin turvakoti. Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö. Viitattu 9.5.2019.
<http://paakaupunginturvakoti.fi/avoyksikko/>

Rikoslaki 39/1889. Viitattu 18.5.2019.
<https://www.finlex.fi/>

Rikosuhripäivystys. Rikosuhripäivystys. Viitattu 9.5.2019.
<https://www.riku.fi/fi/rikosuhripaivystys/>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 31.5.2019.
https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Triangulaatio. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 31.5.2019.
https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html

Seta. Tuki- ja neuvontapalvelut väkivaltaa kokeneille. Viitattu 9.5.2019.
<https://seta.fi/palvelut/tuki-ja-neuvontapalvelut/vakivaltaa-kokeneille/>

SOPU-työ. SOPU-työ. Viitattu 9.5.2019.
<https://SOPUtila.fi/>

Suvanto. Turvallisen vanhuuden puolesta. Viitattu 16.5.2019.
<https://www.suvantory.fi>

Tilastokeskus. Perhe- ja lähisuhdeväkivallasta 40,6 prosenttia avio- ja avopuolisoiden välistä. Viitattu 1.4.2019
http://www.stat.fi/til/rpk/2016/15/rpk_2016_15_2017-05-31_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. Perheväkivalta 1997-2005. Viitattu 25.3.2019.
http://www.stat.fi/til/polrik/2005/polrik_2005_2006-04-04_tie_001.html

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Turvakodit. Viitattu 9.5.2019.
<https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut>

Tukikeskus Varjo. Tukikeskus Varjo. Viitattu 9.5.2019

<https://varjosta.fi/tukikeskus-varjo/>

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelma 2012-2016 (FGM), 2012. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 23.3.2019.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72751/URN%3aBNB%3afe201504226213.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Törmä, S. Tuokkola, K. & Hurtig, J. 2013. Lähisuhde- ja perheväkivalta romaninaisten koekokemuksena. Avun tarpeet yhteisössä ja palvelujärjestelmässä. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 13.5.2019.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74471/RAP_2013_33_romaninaiset_vakivalta.pdf?sequence=1&isAllowed=y

UNODC. 2013. Global Study on Homicide 2013. Trends, contexts, data. United Nations Office on Drugs and Crime. Wien: United Nations Publications. Viitattu 23.3.2019.

https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf

Waters, E. 2016. Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer, and HIV-Affected Intimate Partner Violence in 2015. National Coalition of Anti-Violence Programs (NCAVP 2016). Viitattu 23.3.2019.

https://avp.org/wp-content/uploads/2017/04/2015_ncavp_lgbtqipvreport.pdf

Julkaisemattomat

Sartanen, A. 2019. Rikosylikonstaapelin haastattelu 20.5.2019. Kannelmäki. Helsinki.

Kuuden vanhemman konstaapelin haastattelut. 26.5.2019. Helsingin poliisilaitos. Helsinki.

Väätti, M. 2019. Rikosylikonstaapelin haastattelu 23.3.2019 ja 20.5.2019. Helsingin poliisilaitos. Helsinki.

Ylikonstaapelin haastattelu. 26.5.2019. Helsingin poliisilaitos. Helsinki.

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset I	48
Liite 2: Haastattelukysymykset II	49
Liite 3: Haastattelukysymykset III.....	50
Liite 4: Ohjekortti, A-puoli.....	51
Liite 5: Ohjekortti, B-puoli.....	52

Liite 1: Haastattelukysymykset I

Teema 1: Lähisuhdeväkivalta poliisitehtävänä

- Mitkä ovat mielestänne tärkeimmät ensitoimet mitä poliisin kenttäpartio voi uhrin hyväksi tehdä?
- Ovatko poliisin työkalut riittäviä uhrin tehokkaaseen auttamiseen?

Teema 2: Avun piiriin ohjaaminen

- Voisiko myös tavallinen kenttäpartio soittaa keikkapaikalta esim. RIKUun/turvakotiin, jotta asiakkaan tuen saanti nopeutuisi?
- Millaisena näet hälytys- ja valvontasektorilla työskentelevien poliisien tietämyksen lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden saatavilla olevista tukipalveluista?
- Keiden lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalvelutoimijoiden kanssa poliisi tekee yhteistyötä tällä hetkellä?
- Helsingin poliisin Lähisuhdeväkivaltaryhmästä voidaan soittaa Rikosuhripäivystykseen ja antaa asiakkaan puhelinnumero ja nimi, jolloin RIKU soittaa takaisin. Onko tällaisia yksiköitä muitakin tällä hetkellä?
- Voisiko vastaavia yhteistyötahoja olla enemmän? Mitä/keitä?

Teema 3: Arvio ohjekortista

- Miten arvioisit kyseessä olevaa ohjekorttia?
- Miten hyödylliseksi työkaluksi arvioit ohjekortin kenttäpoliisin työssä?
- Voisiko korttia mielestäsi parantaa?

Liite 2: Haastattelukysymykset II

Teema 1: Lähisuhdeväkivalta poliisitehtävänä

- Millaisena tehtävänä poliisi kokee lähisuhdeväkivaltatehtävät?
- Mitkä ovat mielestänne tärkeimmät ensitoimet mitä poliisin kenttäpartio voi uhrin hyväksi tehdä?
- Millaista kuormitusta poliisi kokee lähisuhdeväkivaltatehtävällä?
- Ovatko poliisin työkalut riittäviä uhrin tehokkaaseen auttamiseen?

Teema 2: Avun piiriin ohjaaminen

- Keiden lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalvelutoimijoiden kanssa poliisi tekee yhteistyötä tällä hetkellä?
- Millaisena näet oman ja alaisesi tietämyksen lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden saatavilla olevista tukipalveluista?
- Millaista apua olet tai alaisesi ovat tarjonneet lähisuhdeväkivallan uhreille?
- Entä tekijöille?
- Voisiko myös tavallinen kenttäpartio soittaa keikkapaikalta esim. RIKUun/turvakotiin, jotta asiakkaan tuen saanti nopeutuisi?

Teema 4: Arvio ohjekortista

- Miten arvioisit kyseessä olevaa ohjekorttia?
- Miten hyödylliseksi työkaluksi arvioit ohjekortin kenttäpoliisin työssä?
- Voisiko korttia mielestäsi parantaa?

Liite 3: Haastattelukysymykset III

Teema 1: Avun piiriin ohjaaminen

- Millaisena näet oman tietämyksesi lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden saatavilla olevista tukipalveluista?
- Millaisena näet kenttäpoliisien tietämyksen ko. palveluista?
- Millaista apua olet tarjonnut lähisuhdeväkivallan uhreille?
- Entä tekijöille?

Teema 3: Arvio ohjekortista

- Miten arvioisit kyseessä olevaa ohjekorttia?
- Miten hyödylliseksi työkaluksi arvioit ohjekortin kenttäpoliisin työssä?
- Voisiko korttia mielestäsi parantaa?

Liite 4: Ohjekortti, A-puoli

<p>Nollalinja Miehet, naiset, läheiset 080 005 005 /24 H</p>	<p>Kriisikeskus Monika Maahanmuuttajataustaiset naiset Kriisi- ja keskusteluapu, vertaustuki, palveluohjaus 0800 05058 / ma-pe 9-16</p>	<p>TURVAKODIT 080 005 005 /24 H</p>
<p>Pääkaupungin turvakoti ry. Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö Yksilö- ja perhetapaamisia 050 301 0748 / ma 13-15 & ke 10-12</p>	<p>Tukikeskus Varjo Vainoamisen uhrin Neuvontaa, chat, vertaistukiryhmiä</p>	<p>Turvakoti Haaga</p>
<p>Rikosuhripäivystys Neuvontaa rikosprosessiin 116 006 / ma-ti 13-21 ja ke-pe 17-21</p>	<p>Väkivaltaa kokeneet miehet Koti- ja katuväkivalta keskusteluapua, vertaistukiryhmiä 044 751 1340 / ma-ke 9-12</p>	<p>Turvakoti Toukola</p>
<p>Naisten Linja 0800 02400 / ma-pe 16-20 ja la-su 12-16 - Moninaisuuspäivystys: seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vammat ti-ke 12-15 - Romanipäivystys ke 9-13</p>	<p>SUVANTO-linja Ikääntyneiden kokema väkivalta & kaltoinkohtelu 0800 – 06776 / ti & to 13-15</p>	<p>Turvakoti Pellas</p>
		<p>Vantaan turvakoti, Koivukylä</p>
		<p>Sophie Mannerheimin turvakoti, Puotila Apua myös lemmikkien kanssa</p>
		<p>Turvakoti Mona Maahanmuuttajataustaiset naiset (osoite salainen) 045 639 6274 / 24h</p>

Liite 5: Ohjekortti, B-puoli

Nollalinja

Nollalinjalta ajantasaiset tiedot kaikkien turvakotien tilanteesta, voi soittaa asiakkaan puolesta ([ohje poistettu]). Linjalta myös neuvoja viranomaiselle asiakkaan ohjaamiseen. 080 005 005 / 24 H

Palveluita, joihin voi jättää asiakkaan yhteistiedot luvalla, jolloin yksikkö on yhteydessä asiakkaaseen

HUOM! Jättäessä yhteydenottopyyntöä kolmannelle taholle, älä kerro viestissä tutkittavasta rikosasiasta. [ohje poistettu]

**Pääkaupunkiseudun turvakoti ry.
Lähisuhdeväkivalta-työn yksikkö**
Väkivaltaa kokeneet ja tehneet, lapsierityinen työ

[yhteistiedot poistettu]

Rikosuhripäivystys

Apua ja neuvoja rikosprosessissa etenemiseen

[yhteistiedot poistettu]

SOPU-työ

kunniaväkivalta, kunniaan liittyvät konfliktit, useilla eri kielillä

[yhteistiedot poistettu]

Lyömätön Linja

väkivaltaa käyttäneet tai sen käyttämistä pelkäävät miehet

[yhteistiedot poistettu]